

CÒMHRADH

MU

CHOR NA H-EAGLAISE.

[Bho CHUAIRTEAR NAN GLEANN airson Ceud Mhìos an t-Samhraidh.]

AM FOIRBHEACH—AN GOBHAINN—AM MAIGHSTIR-SGOILE—
AGUS CALUM.

Foirbh.—Am bheil thu 'dol a dh'fhàgail na h-Eaglais, a Chalum?

Cal.—Matà, 'ghoistidh, cha'n 'eil mi dìreach uile gu léir cinnteach cò dhiùbh 'tha, no nach 'eil. 'Bheil thu fèin a' dol a mach?

Foirbh.—Cha'n 'eil fathasd—c'arson a rachadh? Tha mi nis, air an Fhéill-Màrtuinn so 'tighinn, dà-hlhiadhn'-deug 'am fhoirbh-each innte; agus, an àit' i 'bhi 'bheag nì's miosa na bha i 'unair thàinig mise stigh, tha i air iomadh dòigh mòran nì's fèarr; agus gus am faic mise gu bheil i 'fàs nì's miosa, agus a' dol air a h-ais, fuirghidh mi innte. Bhaisteadh mi innte—thogadh mi innte—cheangail mi mi fèin rithe air iomada dòigh; agus an uair a cho'-aontaich mi a bhi 'm fhoirbheach innte, thainig mi fo bhòidean cudthromach, an làthair Dhia a's dhaoine, eas-aonachd a sheachnadh—a sith a chur air aghaidh; agus gus am faic mise mearachd nach léir dhomh fathasd, cha téid mi mach, 's cha sgar mi mi fèin o a comunn. Deanadh feadhainn eile mar is àill leo fèin.

Cal.—Cha chual' thu, 's dòcha, na ministeirean siùbhlach a bha'n so o chionn ghoirid, a shoilleireachadh dhaoine mu na nithe so—na triallairean deas-chainnteach a chuireadh a mach a thogail na dùthcha?

Foirbh.—Nach cuala? 'S mi 'rinn sin. Mur 'eil sinn eòlach mu na nithe sin a nis, agus gach aobhar-casaid a th'aca, cha'n ann le dìth innseadh dhuinn. 'S leòir e gu ceann duine 'chur 'na bhreislich, a' ghlaodhaich 's an rànaich tha orra o àite gu h-àite.

Cal.—'S iougantach leam fèin an àmhreit 's a' chomhstri tha 'm measg na clèire—an smàdadh 's an iorghuill! Cò is binne glòir na iadsan mu shith, agus réite, agus gràdh bràthaireil? mu mhodh agus mu shìobhaltachd-cainnte?—ach cò is sgaitiche na iad an aghaidh a chéile, aon uair 's gu'n tig nì air bith eatorra?

Foirbh.—Faodaidh tu a ràdh. Ach coma cò dhiùbh, cha'n 'eil anna ach daoine. Tha laigsinn fuaighte ri nàdur mhic an duine; 's cha'n 'eil saorsa acasan is fèarr o'n cuid fèin de fhàilnibh.

Cal.—Tha sin fìor; ach nach truagh nach b'urrainn doibh na nithe tha 'tighinn eatorra a shoerachadh, agus cùisean na h-Eaglais a réiteachadh, gun uiread othail a's chonnsuchaidh ann an Seisean-aihh, Seanadh, a's Àrd-chomhairle na h-Eaglais? Agus cha'n fhoghainn so, ach 's éigin doibh coinneamh a chumail an sud 's an so—cha'n e amhàin 'nan sgìreachdan fèin, ach 'an sgìreachdan dhaoin' eile. 'S cha dean sin cùis: 's éigin *committees* (comuinn-riaghlaidh) a shuidheachadh anns gach àite, de na h-uile duine 's briathraiche na chéile 'san àite—a h-uile òganach dian, bras, bathaiseach, aig a' bheil comas na teanga; agus, a chum an cumail gun fhuarachadh,

agus am fiabhrus buairesach a chunail suas, tha paipearan-naigh-eachd, a's litrichean, a's leabhrgan beaga, a's òraidean, air an sgaoileadh 'nam measg; agus mur can gach duine mar a chanas iadsan, no ma tha 'dhanadas aig neach barail a thabhairt an aghaidh am barail-san, tha iad 'ga chàineadh 's 'ga ruith-sìos mar neach nach 'eil 'na airidh air ainm crìosduidh. Cha'n 'eil a' chridh' aig neach focal a ràdh, ma's fìor, ach mar a' chuirear 'na bheul leòsan. Coma leinn fèin an gnothuch—cha'n 'eil ach fìor bheag de spiorad ciùin an t-Soisgeil r'a fhaicinn 'nam measg.

Foirbh.—Cha'n 'eil thu fada 'in mearachd, a Chalum. Bitheadh nithe co ole 's a tha iad a' ràdh, agus anacothrom 'ga dheanamh air an Eaglais; ach is mì-chiatach, mì-chneasda, drochmhuinneach an spiorad leis a' bheil daoine 'feuchainn na gnothuichean so a shocruchadh. Tha e làn-cheart do gach duine a bharrail fèin a bhi aige, agus a seasamh gu daingionn—agus a bharrail fèin innseadh gu neo-eisimealach; ach cha'n urrainn mi a chreidsinn gu bheil an dòigh tha cuid do dhaoine 'gabhair air na cùisean sin a rèiteachadh, idir idir a réir an spioraid a thigeadh do luchd-leanmhuinn Chrìosd àrach. Cha'n 'eil an spiorad connspaideach conasach sin a tha cuid de mhinistirean a' leigeil ris, ann am bharrail-sa, idir cosmhail ri spiorad nan abstol, a thug iad fèin suas gu buileach do ùrnuigh agus do shearmonachadh an fhocail, agus a bha taingeil 'nuair bha ead aca sin a dheanamh; agus tha fios againn cò e a thubhairt, "Cha'n fhaod òglach an Tighearna 'bhi connspoideach, ach ciùin ris na h-uile dhaoine, ealamh chum teagaisg, foighidneach," (2 Tim. ii. 24); agus, mar an ceudna, 'sann ann am focal Dé tha e air a ràdh, "Ged bheirinn mo chorp chum a losgadh, agus gun an gràdh sin agam tha fad-fhulangach agus caoimhneil—an gràdh nach 'eil air a shéideadh suas—an gràdh nach smuaintich ole—an gràdh a dh'fhuilingeas na h-uile nithe—a tha gun fharmad, agus gun fhéin-uail,—cha'n 'eil annam ach neo-ni." A nis, is duilich leam a ràdh nach 'eil mòran de sin ri fhaicinn 'nam measg; agus, 'na dhéigh sin uile, 's daoine maith, ionraic, tréibhdhireach, mòran duibh; ach tha an dòigh a ta iad a' gabhair a' cur mòr-iongantas orm.

Cal.—Theagamh gu bheil; ach, bitheadh iad co maith 's is urrainn doibh, tha iad air am breith-as le'n séidrich 's le'n smàdadh. Thog iad faloisg 'san dùthaich nach bi furasda stad—a' dùsgadh iorghuill, a's aimhreith, a's mì-rùn—a' cur islean an aghaidh uachdaran, 's a' roinn theaghlaichean an aghaidh a chéile—pobull an aghaidh cléire. Cha toigh leam fèin an dòigh tha iad a' gabhair, a' toirt air daoine bochd an làmh a chur ri pàipeir—a' toirt orra a chreidsinn gu bheil eucoir mhòr 'ga dheanamh orra—gan lasadh suas an aghaidh lagh na dùthcha—'s a' diomoladh na h-Eaglaise sin d'am buin iad fèin, agus a' bhòidich iad a sheasamh. Cha'n fhaod beannachd no soirbheachadh a bhi an lorg a leithid so do ghlùlan. Bu chòir dhoibh a bhi ciùin, foighidneach, ciallach.

Foirbh.—Cha'n 'eil thu fèin ciùin, a Chalum. Tha mi 'faicinn mearachdan air gach taobh, ged nach 'eil mi a'm' dhuine foghlumte. Tha iomadh nì 'san Eaglais a b'fheàirde 'atharrachadh; ach cha'n iouann sin 's a milleadh gu buileach. Ach stad; chì mi am Maighstir-Sgoile 's an Gobhainn Mòr a' tighinn. Feith ort, a Chalum! Thugad a nis, mur faigh thus' e! Tha thu 'an lamhan nam Philistneach.

Cal.—Thugadsa thu fèin! Cha'n 'eil annamsa ach duine bochd gun mhòran sgoile; ach thusa, 's foirbheach-eaglais thu; agus is



tusa's éiginn an cath a chumail, agus an Eaglais a sheasamh. So, so! feuchamaid airson fasgadh Creig-an-Flithich—cùl gaoithe, 's aodann gréine. Cùm riutha nis, a ghoistidh!

M. Sgoile.—Tha sibh an so, fhearaibh, a' leigeil 'ur sgios. Nach b'e sin latha 'n àigh? Fàilt oirbh!

Cal.—Mar sin duibh féin. Latha an àigh, da rìreadh!—latha buidhe Bealltninn. Cia mar tha'n Gobhainn Mòr an diugh?

Gobh.—Tha mi a'm' shlàinte, Chalum. Bha mi dìreach ag ràdh ris a' Mbaighstir-Sgoile 'n so, gu robh mi cinnteach gu robh thu féin 's am Foirbheach a' seasamh cùis na h-Eaglaise, agus a' diomoladh gach aon a tha air chaochla baralach.

Cal.—Nach 'eil uiread chòir againne a seasamh, 's a tha agadsa agus aige-san a smàdadh?—nach 'eil uiread chòir againn a cumail 'suas, 's a tha agaibhse a bristeadh 's a leagail? Bha sinn dìreach a' seanachas mu ghnòthuichean Eaglais Stéidhichte na h-Alba. 'S beag a shaoil mi gu'n tigeadh an latha anns an cluinninn thusa no fear eile a' labhairt m'a tilgeadh gu làr, 's an aitreabh àluinn urramach fhàgail 'na làraich luim. Cha'n fheud e blith nach 'eil nì-eigin gu fada 'm mearachd, mu'm maoigheadh neach air bith a leithid do ghnìomh dòlasach a dheanamh: ach 'si 'cheisd, có is coireach?

M. Sgoile.—Faodaidh tu da rìreadh a ràdh gu bheil nì-eigin fada 'm mearachd. Ciod an nì is dòlasaiche 's is déisniche na gum biodh ministirean nach 'eil taitneach air am foirneadh a stigh thar amhehannan an t-sluaigh a dheòin no dh'aindeoin? 'nuair tha lagh na rioghachd, agus cùirtean an lagha, a' cur grabhadh air ministirean an t-soisgeil ann an coimhlionadh an dleasan spioradail—'nuair tha lagh na rioghachd a' spionadh a' chrùn rioghail o cheann Chrìosd, ag àicheadh a cheannais agus 'uachdar-anachd—'nuair nach 'eil nì's faide comas aig cùirtean na h-Eaglaise smachd agus rìghailtean na h-Eaglais' a chuir gu buil—'nuair a dh'fheudar "Ichabod, tha do ghlòir air t'fhàgail," a sgrìobhadh air a ballachan.

Gobh.—Seadh, faodaidh tu da rìreadh a ràdh gu bheil nì-eigin ole, 'nuair tha Cùirt an t-Seisein, na morairean dearga, 'tighinn eadar a' chléir agus gach dleasannas spioradail air bith—'nuair nach fheud iad comharadh comanaich no baistidh a thoirt do neach, gun a bhi ann an cunnart sumanadh uapasan, agus càin a chur orra air a shon.

Cal.—Sin thu, 'Ghobhainn! Leig thu ruith do d' theangaidh; b'e do dhòigh riamh ruith air falbh leis a' chleith-chliata. Ach dean air t'athais. 'S fhada o'n chuala tu, "Tha dà thaobh air bàta 'n aisig." Tha mise 'g ràdhainn riut, nach 'eil anns na thubhairt thu ach goileam agus spleadhachas gun bhunachar.

Foirbh.—Air 'ur n-athais le chéile, 's togaibh de'n dòigh chainnte sin. 'S gnothuch cudthromach e: labhraidh mi gu stòlda, suidhichte, ciallach, mu'n chùis. Gun teagamh, a Mhaighstir-Sgoile, bu mhiann leam 'ur barail féin a chluinntinn. Thubhairt sibh air an àm iomadh nì mu'n Eaglais a bha searbh ri éisdeachd, agus bu déisneach dòlasach nam b'ann mar sin a bha a' chùis; agus da rìreadh, nam biodh an dara leth de na thubhairt sibh fìor, cha'n fhuirghinn latha na b'fhaide 'san Eaglais, mur b'urrainn duinn a' chùis a réiteachadh, agus gach aobhar-ghearrain a thoirt as an rathad. Ach ma tha thusa ceart, tha mise fada 'm mearachd. Innis domh ciod è do bharail mu'n nì ris an abair iad *non-intru-*

sion?—mìnich dhomh ciod an seadh anns a' bheil thusa 'togail na cùise.

M. Sgoile.—Ni mi sin—thà dìreach nach bi fear-teagaisg no ministear air fhòirneadh a stigh air coi-thional no sgìreachd air bith an aghaidh toil a' phobuill. Sin agad mo bhàrail-sa; agus is duilich leam thusa 'bhi aineolach mu dhéibhinn seadh an fhocail.

Foirbh.—Cha'n 'eil mi, 's maith dh'fhaoidte, co aineolach 's a tha thu air bhàrail; ach innis so dhomh. Am b'àill leat a ràdh nach bu chòir do mhinistear a chur a stigh air sgìreachd (oir 'sann mu sgìreachdan suidhichte tha an connsuchadh uile, agus cha'n ann mu eaglaisean a thog daoine air an son féin, ris an abrar *Chapels*), 'nuair a deir na daoine amháin, “Cha ghabh sinn thu,” gun innseadh c'arson—gun aobhar, gun fhàth—gun uiread 's a ràdh, “'S dubh do shùil;” ach dìreach, “Cha toigh leinn thu, ach cha'n innis sinn c'arson;”—an e sin, ann ad bhàrail-sa, lagh na h-Eaglaise?

M. Sgoile.—Gun teagamh, 's è. Ma deir an sluagh, “Air falbh leis!” bu chòir da sin a bhi nìs leòir. Cò 's cridheach a ràdh gur h-ole, ma deir iadsan dìreach, “Cha ghabh sinu thu gun fhios c'arson?”

Foirbh.—Tha fios agam gu maith gur e sin an lagh am measg nan *Dissenters*, iadsan a tha air dol gu taobh o'n Eaglais shuidhichte; ach cha chuala mi riamh gum b'e sin lagh suidhichte Eaglais stéidhichte na h-Alba, air chor 's nach faodadh i 'bhi 'na h-Eaglais idir gun a bhi air a togail air an riaghailt bhunachair sin. Cha'n 'eil mi air an àm ag ràdh cia dhiùbh 'bhiodh a leithid de riaghailt maith no ole; ach cha b'e lagh na h-Eaglais 'e o'n latha air na shuidhicheadh i.

M. Sgoile.—'Sè 'n lagh e, mar chì thu ma leughas tu Cend Leabhar agus Dara Leabhar Riaghailtean na h-Eaglaise.*

Foirbh.—Lengh mi iad le chéile uair a's uair, agus leugh mi iad le cùram: ach 's éiginn domh aideachadh nach d'amais mi riamh air an lagh air a' bheil thusa 'labhairt—lagh bunait na h-Eaglaise; 'se sin, gu faodadh an sluagh ministear a thairgeadh dhoibh a chumail a mach, gun a ràdh c'arson a tha iad 'ga dhiùltadh, no gun reuson no cion-fàth an diùltaidh sin a chur an céill. Ma tha a leithid so do lagh innte, a dh'aona chuid, cha do cho'-aontaich lagh na rioghachd leis; agus, mar sin, cha bu lagh na h-Eaglais stéidhichte riamh e.

Gobh.—A mach leabhraichean-riaghailt na h-Eaglaise, agus leugh beagan asda do'n Fhoirbheach agus do Chalum. Tha iadsan, agus mòran cosmhail rin, air an cumail ann an dorchadas mu na nithe sin. Dearbh thusa dhoibh, a mach asda sin, gur lagh bunachar na h-Eaglaise nach bi ministear air fhòirneadh air sgìreachd gun chead an t-sluaigh; agus nach 'eil e mar fhiachaibh orra fàth, no reuson, no aobhar sam bith, a thoirt 'na aghaidh, ach amháin, “Cha ghabh sinn thu.”

Cal.—Cha'n urrainn duinn a bhi an dorchadas nìs faide, a Ghobhaian, agus na sradan loinnearach tha 'leum o 'tìuncan-sa againn chum ar soillseachadh.

M. Sgoile.—So, matà, leabhraichean-riaghailt na h-Eaglaise. So a' Cheud Leabhar. Lenghaidh mi dhuibh o'n IV. Caib., far a' bheil e air a' ràdh, “Buinidh e do'n t-sluaigh, no do'n phobull, agus do gach coimhthional fa leith, am ministeirean a thaghadh.”

Foirbh.—Cha robh an nì ris an can sinn *patronage* ann 'san àm

* First and Second Books of Discipline.

sin; agus innis dhomh an robh Eaglais na h-Alba air a suidh-eachadh 'san àm sin? Ach gabh air t'aghaidh. Leugh na leanas; na ceil nì air bith. Sin a' choire tha agam dhuibh, gu'n leugh sibh dìreach na sheas an taobh agaibh féin, ach gu'n cleith sibh gu seòlta na tha 'nur n-aghaidh. Gabh air t'aghaidh. Thubhairt thu gu'n robh comas aig an t-sluagh air am ministeirean féin a thaghadh—ciod tuille?

M. Sgoile.—Bhà; ach mur deanadh iad sin taobh a stigh do dhà-fhlichead latha, gu'n cailleadh iad a' chòir: agus bha còir aig an Riaghladair (*Superintendent*)—am fear a bha thairis orra—ministeir a thaghadh, agus a shuidheachadh 'nam measg, gun chead iarraidh no fhaotainn.

Foirbh.—Cò esan, an Riaghladair, no an *Superintendent*? Nach seòrsa do dh'Easbuig a th'ann?

M. Sgoile.—Gun teagamh, tha thu ceart; ach bhuineadh e dhàsan a cheasnachadh, agus, ma bha e riarachta leis, a shocruchadh 'nam measg. Nis, tha e air a ràdh an so, “Cha'n 'eil, air dòigh air bith, ministeir ri bhì air fhòirneadh air coimhthional an aghaidh an toile.” Sin agad an nì ris an abair sinn *non-intrusion* an Ceud Leabhar-Riaghailt na h-Eaglaise.

Foirbh.—Gabh air t'aghart; leugh na leanas.

M. Sgoile.—Nì mi sin. Tha air a chur ris na leugh mi: “Ach cha'n fhaodar a ràdh gu bheil ministeir air fhòirneadh air sluagh 'nuair tha luchd-comhairle na h-Eaglais' ann an eagal Dhé, agus, airson maith anmanna dhaoine, a' tairgseadh dhoibh duine maith chum an teagasg—duine nach ruig iad a leas a ghabhail, agus nach sparrar thairis orra, gus an ceasnuichear e, agus am faighear gu bheil e iomchuidh freagarach.”

Foirbh.—Sin agad a' chùis. Thoir fainear na leugh thu—cha robh ministeir ri bhì air a chur a stigh an aghaidh ar toile; ach ma bha esan air a cheasnachadh leis a' Chléir, no leis an Easbuig, agus air fhaotainn iomchuidh freagarach, cha robh diog aca ri ràdh—b'èiginn doibh gabhail ris. Nach b'e sin an lagh? Nach 'eil e gu pongail air a ràdh, cha'n fhòirneadh e, 'nuair a cheasnuichear e, agus a gheibh a' chléir gu bheil e 'na mhinisteir iomchuidh? Aon nair 's gu'n robh e air fhaotainn freagarach leis a' chléir, olc no maith, b'èigin doibh gabhail ris. Nach b'e sin an lagh! Cha b'ionann sin agus Lagh an Toirmeisg (*Veto Law*), tha 'toirt comas do na daoine a chur gu taobh gun aobhar idir, biodh a' chléir toilichte no gun bhì. Agus, a thuilleadh air so, tha iad ag ràdh riumsa nach robh an leabhar sin ('se sin, Ceud Leabhar-Riaghailt na h-Eaglaise) riamh air aideachadh leis an rìoghachd, no leis a' Phàrlamaid—gur leabhar e a rinn an Eaglais i féin, ach ris nach do cho'-aontaich a' Phàrlamaid riamh; agus leabhar a rinneadh mu'n robh Eaglais na h-Alba riamh air a socruchadh. 'Bheil mi ceart a'm' bharail? Nach robh an Eaglais 'san àm sin dìreach mar tha na *Dissenters*?—iadsan nach buin do eaglais shuidhichte idir, agus a dh'fheudas aon lagh a thogras iad a dheanamh.

M. Sgoile.—Matà, cha'n fheud mi ràdh gu bheil thu fada 'm mearachd.

Foirbh.—Cha'n 'eil mi idir am mearachd. Chuirinn neach air bith gu dùlan aon fhocal a thubhairt mi mu Cheud Leabhar-Riaghailt na h-Eaglais' a chur gu taobh. Nach leòir a ràdh gu'n robh an leabhar so air a sgriobhadh le seisear mhinisteirean, agus

air a chur a mach sa' bhliadhna 1560? agus cha robh samhladh eaglais riaghailteach 'san dùthaich fad fhichead bliadhna 'na dhéigh sin; agus cha robh i air a suidheachadh gus a' bhliadhna 1592—'se sin, dà-bhliadhn'-deug-thar-fhichead an deigh do'n leabhar sin a bhli air a chur a mach. 'S nàr, matà, do dhaoine 'bhi 'g ràdh gu bheil lagh-bunachair (*fundamental law*) na h-Eaglaise r'a fhaotainn 'san leabhar sin. Tha daoine bochda aineolach air am mealladh le leithid sin do chainnt. Ma tha Cend Leabhar-Riaghaidh na h-Eaglais' a' dearbhadh nì air bith, 'se gum bu chòir Easbuigean a bhli ann, oir shocruidh iad deich dhinbh ann an Albainn. Na cluinneam tuille mun Cheud Leabhar-Riaghailt na h-Eaglaise—dùin e—cuir seachad e.

Gobh.—A mach an Dara Leabhar; feuch dhoibh a' chùis anns an riaghailt sin.

M. Sgoile.—Ni mi sin. Cha'n 'eil teagamh air bith ciod i barail na h-Eaglais' mu'n dòigh anns am bu chòir do mhinistirean a bhli air an taghadh 'nuair chuireadh a mach an leabhar so. Leughaidh mi na tha air a chur sìos ann mu'n chùis so. Anns an XII. Caib., tha o gu pongail air a ràdh, gum buineadh e do'n t-sluagh, do'n choimhthional, am ministear a thaghadh; agus cha chòir do mhinistear a bhli air fhòirneadh, air chor air bith, thairis air coimhthional, an aghaidh toil an t-sluaigh, leis an Rìgh no aon eile; gun a bhli air a thaghadh gu laghail le co'-aontachadh an t-sluaigh air a' bheil e air a chàramh, do réir cleachdadh na h-Eaglais' ri linn nan Abstol, agus ceud linn-tean Eaglais Chrìosd: agus do bhrìgh (*ars' iadsan*) nach feud an dòigh so còrdadh no seasamh le *patronage* mar tha sin air a chleachdadh ann an Eaglais a' Phàpa, agus nach 'eil bunachar aige aun am focal Dhé, ach an àite sin gu bheil e an aghaidh focal Dhé, cha chòir àite 'bhi aig an dòigh so tuille 'san Eaglais ath-leasaichte. Mar so, tha thu a' faicinn gu bheil an nì ris an canar *patronage* air teachd a nìos d'ar n-ionnsuidh o'n Eaglais Phàpanach, agus gu bheil e an aghaidh focail Dé.

Gobh.—Cha'n fhend e bith nach foghain sin do'n Fhoirbheach. Ciod is urrainn duit a ràdh an aghaidh na chual' thu o'n Dara Leabhar do Riaghailt na h-Eaglais?

Foirbh.—Ciod is ainm, no, mar deir iad sa' Bheurla, *title*, a' chaibideil sin anns na leugh thu an riaghladh sin mu'n dòigh anns am bu chòir do mhinistirean a bhli air an taghadh?

M. Sgoile.—Matà, cha'n 'eil e furasda dhòmhsa 'chur sìos sa' Ghàelig; ach leughaidh mi aun am Beurla e. "*Certain heads of reformation which the Church craved:*"—Ceannaibh àraid ath-leasachaidh a bha'n Eaglais ag iarraidh, no ag asluchadh.

Foirbh.—Cò uaithe bha i 'ga iarraidh? Cò bha i ag asluchadh an riaghailt sin a thoirt dhi? Cò air a bha iad ag iarraidh cead?

M. Sgoile.—Thà air a' Phàrlamaid—air lagh na dùthcha, gun teagamh.

Foirbh.—Shaoil mi sin; agus tha mi a' tarruing naithe sin nach b'urrainn doibh an riaghailt so a dheanamh gun chead na Pàrlamaid; oir nam b'urrainn, cha'n iarradh iad e. An d'fhuair iad cead na Pàrlamaid? Na cho-aontaich an *Staid* ('se sin, lagh na dùthcha) leò? An robh an riaghailt sin a bha iad ag asluchadh riamh air a deanamh 'na lagh 'san Eaglais shuidhichte?

M. Sgoile.—Coma cò dhiùbh; ach—

Foirbh.—Cha choma idir. Freagair mi gu pongail. An d'rinn-eadh lagh dheth?

M. Sgoile.—Cha'n fheud mi ràdh gu'n d'rinneadh.

Foirbh.—Ach tha thu ag ràdh rium gu'n do ghabh an Eaglais an suidheachadh a thugadh dhith leis a' Phàrlamaid, ged a chuireadh an nì sin *patronage* mar chuing thairis orra—an nì sin a thubhairt iad a thainig o'n Phàpa—an nì sin a bha'n aghaidh focal Dé, agus mar sin peacach. Am bheil thu ag ràdh rium gu'n do strìochd an Eaglais da—gu'n cheadaich i bhi air a suidheachadh mar Eaglais na h-Alba, le lagh na *patronage* thairis oirre?

M. Sgoile.—'S éigin domh a ràdh gu'n do ghabh iad na sochair-ean a thairgeadh dhoibh, agus gach maith eile tha fuaighte ri eaglais stéidhichte, a dh'aindeoin lagh *patronage*; oir bha fios aig na daoine maith, mur gabhadh iad na thairgeadh dhoibh, agus mar a thairgeadh iad, nach b'urrainn doibh eaglais stéidhichte idir fhaotainn; agus, olc 's mar a bha *patronage*, agus fuathach mar a bha e dhoibh, gum b'fheàrr eaglais shuidhichte leis, na bhi gun eaglais idir as'eugmhais.

Foirbh.—Tha mi 'ga fhaicinn sin gu maith, 's 'ga thuigsinn: 'se sin, cha b'urrainn doibh saor chomas ministerean a thaghadh 's a chur a stigh mar a b'àill leo, agus sochairean eaglais shuidhichte fhaotainn maille ris a' chomas sin. B'éiginn doibh, uime sin, dealachadh ris an dara cuid. Ghabh iad an roghainn a shaoil leo a b'fheàrr airson maith spioradail na rìoghachd. Rinn iad dìreach a' cheart nì bu chòir do'n Eaglais a dheanamh air a' cheart àm so—'se sin, na's urrainn doibh fhaotainn a ghabhail, agus gun dealachadh air chor air bith ri sochairean aimsireil na h-Eaglais; oir as an eugmhais sin, bhiodh iomadh cèarna do'n dùthaich gun eaglais idir.

M. Sgoile.—Cha'n urrainn doibh sin a dheanamh; oir ged nach do cho'aontaich a' Phàrlamaid riamh ris an dòigh a b'àill leis an Eaglais a ghabhail air ministèir a thaghadh, mar tha'n dòigh sin air a cur sios anns an Dara Leabhar-Riaghailt, gidheadh, do bhrìgh gu bheil an dòigh sin ann am fòcal Dé, agus *patronage* an aghaidh focal Dé, tha sin nì's leòir: 's cha'n 'eil e ceadaichte dhoibh strìochdadh do dhòigh a tha calg-dhireach air a thoirmeasg leis na Sgrìobtura; oir tha an Eaglais a' stéidheachadh a còraichean, cha'n ann air na leabhraichean-riaghlaidh a chuir i féin a mach, ach air focal Dé.

Foirbh.—Coma leam an dòigh a th'agaibh air a ràdh gu bheil na h-uile nì tha do réir 'ur barail féin r'a fhaotainn am focal Dé. Cha'n fhaca mi riamh fhathasd gu bheil riaghailt sheasmhach air bith a thaobh nan nithe sin air a chur sios ann am focal Dé: nam bithheadh, có ghabhadh a dhànadas cur 'na aghaidh?

M. Sgoile.—An e gu bheil thusa, foirbheach eaglais, a' labhairt mar sin? Thusa a bhòid 's a mhlionnaich gu sòlaimte gu robh thu 'creidsinn gu'n robh Eaglais Ath-leasaichte *Phresbyterianach* na h-Alba do réir focail Dé, ciamar is urrainn duit labhairt mar tha thu a' deanamh?

Foirbh.—Tha mi a' làn-chreidsinn gu bheil Eaglais Ath-leasaichte na h-Alba do réir spiorad an fhocail, ged nach 'eil na ceart riaghailtean fo bheil gach cùis a bhuineas di air an cur sios 'am briathraibh.

M. Sgoile.—An saoil thu am fàgadh an t-àrd Uachdaran 'Eaglais féin gun riaghailt air bith a thaobh nan nithe sin?

Foirbh.—Riaghailtean!—gun teagamh, dh'fhàg e riaghailtean. Dh'innis e dhuinn gum b'e an saoghal an t-achadh air a' bheil a

sheirbhisich ri saothreachadh agus an siol a chur, ach dh'òrduich e ministerean agus pearsachan-eaglais chum so a dheanamh; agus tha na h-uile nithe ri bhith air an deanamh, chum gum bi mòr-thoradh air a thoirt a mach chum glòir do Dhia. Ach 'cha léir dhomh gu'n d'fhàg e riaghailtean eagnaidh pongail airson a' cheart dòigh air am bheil a luchd-saoithreachaidh ri bhith air an taghadh—air an suidheachadh 'san fhìonan; agus a thaobh a' cheart seòrsa acfhuinn agus beart leis a' bheil iad ri saothreachadh. Cia dhiùbh 'se an aon seòrsa caibe, crann-araidh, no cliath-chliata, 'tha ri ghabhail airson gach achaidh, cha'n 'eil e ag àithneadh dhoibh oibreachadh dìreach 'san aon dòigh, chum deagh thoradh a thoirt a mach.

M. Sgoile.—'S neònach a' bharail sin. An urrainn duit àicheadh nach d'thug e riaghailt phongail do Mhaois 'nuair thubhairt e ris (Ecsod. xxv. 40)—“Feuch gu'n dean thu na h-uile nithe a réir an t-samhlaidh a thug mi dhuit air a' bheinn.”

Foirbh.—Cò tha 'labhairt mu Mhaois? Bha, gun teagamh, e mar fhiachaibh airsan gach nì a dheanamh do réir an t-samhlaidh a thugadh dha, a thaobh gu'n d'fhuair e samhladh; seadh, samh-ladh air a' choimleach—air gach meur agus cnap dheth, agus gach nì eile bhuineadh do phaillium naomh. Agus an e nach feudadh Dia, nam faiceadh e iomchuidh, samhladh gach nì a thaobh 'Eaglais fèin gu deireadh an t-saoghail a thoirt duinn, agus riaghailt a thaobh gach cùis, nam faiceadh esan gu'n robh sin feumail airson an t-saoghail, agus gu freagradh an aon riaghailt do gach cèarn deth?—mar gum biodh gach achadh agus fìonan 'san domhan gu bhith air àiteachadh, air a chur, 's air a chliathadh 'san aon dòigh.

Gobh.—Shaoilinn gum biodh an fhìrinn na fìrinn auns gach àite—ma tha nì fìor ann an Albuinn, gum biodh e fìor anns gach àit' eile air feadh an t-saoghail uile.

Calum.—Shaoilinn-sa sin cuideachd; ach cha'n 'eil sinn a' labhairt a nis mu'n fhìrinn, ach mu thimcheall na dòigh air an fhìrinn a chur a mach. Tha dòchàs agam gur ionann aon tha 'ruigheachd air an fhìrinn, agus ga faotainn, ged nach i an aon riaghailt-eaglais fo bheil iad.

M. Sgoile.—Ach cluinnibh so. 'Si mo bharail fèin nach 'eil e comasach do dhuine air bith, ach neach a tha air a dhalladh, ma leughas e an Tìonna Nuadh le faicill, gun fhaicinn agus aideachadh gur e rùn agus toil Ard Cheann na h-Eaglais gum bitheadh ministerean air an taghadh leis an t-sluagh, no le buill na h-Eaglais—iadsan a bhuineas di; no a dh'aona chuid gu bheil e an aghaidh a thoile gu'n rachadh ministear a chur thairis orra gun e bhith air fleuchainn leo.

Foirbh.—Matà, 's éiginn domh aideachadh nach faca mi sin riamh fathasd gu soilleir ann an focal Dhé. C'àite 'n d'fhuaras e anns an fhocal?

M. Sgoile.—Tha so gu soilleir air a chur mu'n coinneamh anns an eachdraidh a tha againn air an dòigh a ghabh iad ann an cènd linn na h-Eaglais' ann an roghnachadh abstoil, agus 'na dhéigh sin *deacons*—'se sin iadsan air an robh cùram nam bochd.

Foirbh.—Thig, matà, agus leughamaid a' chùis o fhocal Dhé, o'n cheud chaibideal do leabhar Gnìomhara nan Abstol—ar leam gur h-ann an sin a tha e?

M. Sgoile.—'S ann. Bha iad ri abstol a thaghadh an àite Iùdais, a bhrath Crìosd. Bha mu thimcheall sèa fichead do na deisciobuil 'san làthair; agus tha e air innseadh dhuinn, anns an

23 rann, gu'n do shònruich iad dithis, Joseph agus Matias; agus rinn iad ùrnuigh, agus thubhairt iad, "Thusa, a Thighearna, d'an aithne cridheachan nan uile dhaoine, foillsich cò do'n dithis so a thagh thu." Agus 'na dhéigh sin thilg iad crannchur, agus thuit an crannchur air Matias; agus bha e air àireamh maille ris an aon abstol deng. Nis, nach soilleir uaithe so gur iad na deisciobuil uile a thagh an t-abstol so, agus gu'n robh guth aig gach aon aca sa' ghnothuch?

Foirbh.—Cha léir dhomh sin idir. Tha e da riribh air a ràdh gu'n do shònruich iad, gu'n dubhairt iad, 's gu'n do thilg iad crannchur; ach cò iad a rinn so? Cha'n 'eil e air a ràdh cò dhiùbh a b'iad na h-abstol a rinn e, no na deisciobuil; no cia dhiùbh bha focal aig na mnathan co maith ris na fir. Ach so nì tha soilleir, nach e aon seach aon diùbh a roghnaich an t-abstol, ach Crìosd, ris an d'earb iad a' chùis le ùrnuigh; agus fhuaras a mach inntinn Chrìosd le crannchur a thilgeadh: air chor agus ma leanas an Eaglais an riaghailt tha againn sa' chaibideal sin, feumaidh iad dòigh ùr nach d'fheuch iad fathast a ghabhail a thaghadh mhinistirean.

Cal.—Freagair sin, ma's urrainn duit.

M. Sgoile.—Cha'n 'eil mise 'g ràdh gu bheil e mar fhiachlaibh air an Eaglais, anns gach linn, an dòigh sin a leantuinn.

Foirbh.—Mur 'eil, inatà, c'arson tha thusa do ghnàth a' tigheinn thairis air? Ach gabh air t'aghart mu'n dòigh a ghabh iad ann an roghnachadh nan seachdnar dhaoine ris an abrar *deacons*, air a' bheil cumntas againn anns an VI. Caib. de'n leabhar cheudna. Bha mi 'ga leughadh an dingle sa' mhaduinn.

M. Sgoile.—Ma bha, cha ruig sinn a leas a bhi 'dol thairis air a rithist. Nach éiginn duit aideachadh gur li-iad na deisciobuil a roghnaich na daoine foirfe sin.

Foirbh.—Gun teagamh, 's iad; ach cha bu mhinistirean no luchd-teagaisg a thagh iad, ach daoine còire gu amharc as déigh airgid nam bochd. Agus cò do'm bu chòir iad so a thaghadh, ach iadsan a bha 'cruiinneachadh an airgid? Agus an uair a phàigheas daoine beathachadh nam ministirean, an eaglaisean, 's an tighean, feudaidd iad an sin a bhi 'labhairt air gach cùis a bhi aca 'nan dòigh fèin; agus da riribh, nam biodh gach coimhthional a nis cosmhnail riùsan a thagh na *deacons*, dh'fheudamaid taghadh na clèire fhàgail gu tèaruinte 'nan lamhan; gu h-àraid nam biodh a' chléir cosmhuil ris na h-abstoil naomha, chuim an cumail o dhol am mearachd. Bha iomadh nì 'san Eaglais ri linn nan abstol nach 'eil innte nis.

M. Sgoile.—Cha robh dad. Agus nì air bith nach 'eil r'a fhaotainn ann am focal Dhé, cha'n fheud e bhi ceart, cia air bith barail dhaoine m'a dhéidhinn.

Firbh.—Air do shocair: feudaidd iomadh nì bhi ceart, agus dlìgheach, agus laghail, air nach 'eil iomradh ann am focal Dhé. C'ait a' bheil iomradh air sgìreachd, no eaglais-sgìreachd, no *stipend*, no *glìbeachan*, agus iomad nì eile tha ceaduichte, ged nach 'eil diog mu'n déidhinn 'san fhocal? Agus bha iomada cleachdadh ann an ceud liunte na h-Eaglais, nach faic mi nis air an leantuinn le aon air bith do na h-eaglaisean Crìosdail a tha 'nar measg.

Gobh.—Ainmich cuid diùbh.

Foirbh.—Nì mi sin. Tha e air a ràdh, cha'n e aon uair, ach iomad uair, gu h-eagnaidh pongail, agus air a sparradh air na deisciobuil mar dhleasannas, iad a chur fàilt air a chéile le pòig

naoimh. 'Bheil so air a chleachdadh? Agus a ris, nach dubhairt Crìosd, "Ma dh'ionnlaid mise blur casan-sa, bu chòir dluibhse, mar an cendna, casan a chèile ionnlad"? Am bheil iad 'ga dheanamh so a nis? Agus nach 'eil an dà nì so gu mòr nì's soilleire air a chur mu'r coinneamh ann am focal Dhé, na tha lagh an *toirmeisg*, mu bheil daoine 'deanamh a leithid do dh'fhuaim?

M. Sgoile.—Ach nach aidich thu gur e'n nì ris an abrar *patronage* an tubaist is mò thainig riamh a stigh air dùthaich?

Foirbh.—'Bheil beachd agad ciamar thainig sin a stigh air an dùthaich? Mur 'eil, innsidh mi dhuit. Auns na linnnte dorcha, borb, a chaidh seachad, 'nuair nach robh eaglais 'san tìr, 'se'n dòigh a ghabh am beagan cléir a bh'ann, air a' chreidimh Chrìosduidh a shoeruchadh 'san dùthaich, gach saod a bha 'nan comas a ghabhail chum daoine mòra na rìoghachd, aig an robh oighreachd an fhear-ainn, a bhrosnuchadh gu eaglaisean a thogail, agus beathachadh a shoeruchadh air a' chléir; gu'n d'thug iad dhoibh comas air a' mhinisteir bu taitniche leò a chur a stigh: agus thug iad a' chòir so dhoibh ('se sin ri ràdh, *patronage* na sgìreachd sin, dha féin agus d'a theaghlach 'na dhéigh) mar dhuais airson na h-eaglais a shuidheachadh 'san àite. Agus, a bharrachd air so, thug iad da rogha àite-suidhe 'san eaglais sin; leac-lighe dha féin 's d'a theaghlach fo'n altair, ceann-na h-àird'-an-ear do'n eaglais; agus iomad urram eile tha cuid de'n sìochd a' seilbheachadh gus an là-diugh. Agus is maith a thoill iad so. B'e'n gliocas a thoirt doibh; oir mur biodh an dòigh so air a ghabhail, bha mòran do'n dùthaich gun eaglais fathasd. Ach so a' chòir bu mhiann leatsa a nis a spùinneadh uapa gun taing.

M. Sgoile.—Tha rud-eigin anns na bheil thu 'g ràdh; ach chaidh na h-amannan sin o chionn fhada seachad.

Foirbh.—Chia deachaidh idir. Tha duine suairce a rugadh ann an Lite, d'an ainm Maighstir Gladstone, a rinn mòran beartais ann an Sasunn; agus bu mhiann leis a ghràdh do'n àite 'san d'rugadh e a thaisbeanadh: agus 'se'n dòigh a ghabh e, eaglais eireachdail a thogail, agus tigh-sgoile, agus suim mhòr airgid a chur air leth, a chum òrduighean an t-Soisgeil a bhuileachadh air muinntir Lite, agus sgoil d'an cloinn fad linnntean ri teachd. A nis, 'se'n t-aon sochair a ghléidh e dha féin air a shon so uile, gum bitheadh comas aige-san, flad 's is beò e, agus aig 'oighre 'na dhéigh, air a' mhinisteir ainmeachadh: 'se sin ri ràdh, ghléidh e *patronage* na h-eaglaise so dha féin; agus có their gun b'olc? Ach so a' chòir tha thusa 's do chàirdean a nis ag iarraidh a spùinneadh uafhe.

M. Sgoile.—Ach nach éiginn duit aideachadh gu'n d'thug *patronage* a stigh do'n Eaglais iomadh ministeir tioram, neo-bhlasda—iomadh duine leasg, fuar, suarach, gun diadhaich, gun ghràs?

Foirbh.—'S mì dh'aicheadh—'s aithne dhomh cuid diubh; agus càirich thusa taghadh nam ministeirean far an togair thu, thig cuid a stigh nach bu chòir a bhi ann. Chuir thusa ceisd ormsa, 's cuiridh mise nis ceisd ortsa. An cuala tusa riamh mu dhéidhinn mhinisteirean a bha air an taghadh leis a' choimhthional, air am moladh leò, mar nach biodh an leithid 'san dùthaich, agus a thionndaidh a mach 'nan dubh-chealgairan, a' bristeadh leis an Eaglais, agus a b'èiginn teicheadh do dhùcha céin, a dh'fholach an cinn le nàire. Seadh, an triùir mu dheireadh a bhristeadh sa' bhaile-mhòr so féin, 'sann le guth an t-sluaigh a bha iad air an taghadh. Agus airson *patronage*, c'àit a' bheil an eaglais anns

nach 'eil cuid deth, a dh'aon seòrsa no seòrsa eile? Ged tha'n t-ainm aig cuid a dh'eaglaisibh air saor agus làn thaghadh ministeir a bhi aca, agus gutli, ma's fìor, a bhi aig gach aon, gidheadh gheibh thu fear-eigin sa' choimhlhional, duineachan moiteil seòlta, a shocruicheas a' chùis 'na dhòigh féin; agus 'sann agamsa tha fios gur iomad car a's cleas a tha air a ghabhail a chum an duine 's àill leis na *patrons bheaga* so a chur a stigh le làmbachas-làidir, co uaibhreach 's a ghabh Diùc, no am flatl eile is àirde 'san dùthaich, riamh.

Gobh.—Ach nach aidich thu gur mi-nàdurra an nì *patronage*?—gum biodh comas aig a' Bhanrigh, no uachdaran air bith, ministeir a chur thairis air sluagh gun an cead iarraidh no fhaotainn?

Foirbh.—Cha'n 'eil fios agam. Tha iomad nì ag amharc mi-nàdurra agus neònach, a tha, gidheadh, a' freagairt gu maith. Ciod an nì is mi-nàdurra na gum biodh caileag bheag mar tha a' Bhanrigh féin, agus fleasgach òg as a' Ghearmailt, air an cur thairis air na rioghachdan mòra so, gun chead iarraidh no fhaotainn o'n t-sluagh? Agus tha so ag oibreachadh a cheart cho maith, agus mòran nì's fearr na ged a robh guth aig gach duine agus bean 'san tìr sa' chùis.

M. Sgoile.—Màta, cha'n 'eil fhios 'am nach 'eil thu ceart; ach gu dearbh, dhearbh na ministeirean ud a bha 'labhairt an là roimhe gu robh *patronage* 'na ghnothuch peacach dhoibhsan a bha 'ga thoirt seachad.

Foirbh.—Na gillean! an d'thuirt iad dad idir mu pheacadh nam feadhnach a bha 'ga ghabhail? An d'fheòruich thu ciamar a thainig iad féin a stigh? Cha robh 'san tìr uile feadhain bu tithiche air sgìreachd fhaotainn o *patrons* na a' cheart fheadhain. Tha cuid de na triallaichean sin a tha 'siubhal na dùthcha, a fhuair trì agus a ceithir sgìreachdan 'san dòigh so; agus cha chuala mi riamh a h-aon diubh a thainig o àite far an robh beathachadh mòr, gu beathachadh beag. Tha enid diubh, a dh'fheudainn ainmeachadh, a fhuair a stigh thar amhchannan nan daoine, agus cuid diubh nach faigheadh àite gu bràth mur bhith gu'n d'fhuair iad sgìreachd o *patron*—daoine tioram, mabach, bochd.

M. Sgoile.—Ach nach cliùiteach an nì dhoibh, an deigh dhoibh fhiosrachadh gu robh sin 'na dhòigh pheacach, a bhi nis a' dol a mach?

Foirbh.—Chì sinn, mar thubhairt an dall. 'S aithne dhòmhsa iomadh coimhlhional a bhios glé thoileach ma theid iad a mach; oir cha d'fhuair iad riamh fàilt a' phobuill an àm teachd a stigh. Bha cuid dhiubh so a chuireadh a stigh a dh'aindeoin air an sgìreachd, a chionn nach robh Gàelig choimhlhionta aca. Bha iad o chionn ghoidid a mach air sgrìob air feadh na dùthcha (oir gheibhear na seòid so anns na h-uile àit' ach 'nan eaglaisean féin), agus cò b'àirde cainnt na iadsan!—a' smàdadh dhaoine còire, sàmbach, diadhaidh, a tha gu dileas a' deanamh an dleasannais mar mhinistirean an t-Soisgeil; air an gràdhachadh le'n cuid daoine, gus an deach na triallaichean so 'nam measg a dhùsgadh eas-aontachd agus aimhreit, gun suim do na bòidean sòluimte cudthromach a ghabh iad a leithid sin do ghiùlan a sheachnadh.

M. Sgoile.—Ud, ud! a charaid, am bheil thu 'cur mionnan eithich as an leth?

Foirbh.—Tha, gun amharus, ge truagh ri ràdh e. Bhòid iad laghannan na h-Eaglais a sheasamh, mar tha i air a stéidheachadh leis an lagh; agus tha'n giùlan so tha iadsan a' leantuinn co calg-dhireach an aghaidh laghanna na h-Eaglais ri aon nì a b'urrainn

doibh a dheanamh; oir, gun chead ministear na sgìreachd, tha an lagh a bhòidich iad a sheasamh a' toisrmeasg dhoibh am beul fhosgladh am measg an t-sluaigh a tha air an càramh fodhpa. Bhòidich iad, mar an ceudna, aonachd na h-Eaglais a chur air aghaidh, a sìth agus a réit a chur air aghaidh, agus na h-uile dìchioll tha 'nan comas a chleachdadh chum a cumail suas. A nis, so cuid do na bòidean a ghabh iad an làthair Dhia agus dhaoine, an nair a chuir a' chléir an làmban air an cinn, 's iad air an glùinibh; ach, gu tur-shluarach mu na bòidean so, tha iad a' dol a mach gu dàna, dalma, a dheanamh a' cheart nì a bhòidich iad a sheachnadh, a' dùsgadh easaontachd agus aimhreit; a' glaochaich air an t-sluagh Eaglais an athraichean fhàgail, 'nuair theid iad féin a mach; agus a' càineadh gach aon nach dean mar a nì iadsan mar nàmhaidhean Chrìosd. Sin agad an cogadh a tha iadsan a' cur air aghaidh; agus, le cainnt thoibheumaich, tha do dhànadas aca ràdh gu bheil iad a' cur cath an Tighearna. Ciod tha 'n so, matà, ach briseadh bhòidean? Thigeadh iad gu duineil a mach as an Eaglais, agus deanadh iad an sin mar a thogras iad; ach fhad 's a tha iad an taobh a stigh dhi, ag itheadh a cuid arain, agus a' sealbhachadh a sochairean, agus 'ua dhéigh sin uile a' deanamh an dìchill gus a leagail; 's giùlan e co cealgach, fhealltach, bhrathach, 's a tha e comasach do dhuine a leantuinn.

M. Sgoile.—Am b'àill leat féin, a nis, na daoine maithe sin a dhol a mach as an Eaglais?

Foirbh.—Tha daoine maith, gun teagamh, 'nam measg—daoine diadhaidh, dileas, agus sàmhach; agus bu ghoirt le m' chridhe cuid diubh fhaicinn a' fàgail na h-Eaglais: ach tha iad air an àn a' leantuinn teine-sionnachain a mbeallas iad, mur tig nì-eigin mu'n cuairt chum a bhacadh. Ach tha feadhain eile, cinnt-stuic na h-iorghuill uile, agus tha dòchas agam gu'n téid iadsan a mach; oir gus an téid, cha bhi sìth gu bràth anns an Eaglais.

M. Sgoile.—Theid iad uile mach, a h-uile aon a chuir a làmh ris a' phàipeir. Fàgaidh iad an Eaglais anns a' bheil sochairean a' phobuill air an saltairt fo chasaibh cùirtibh an lagha, agus, an lorg sin, nach airidh air ainm Eaglais Chrìosdail. Bu mhian leatsa a fàgail mar a tha i; agus, 'nuair tha gach nì eile 'dol air an aghaidh, ise 'dlr'fhuireach mar a bha i o cheann cheud bliadhna.

Foirbh.—Cha'n e sin idir mo bheachd. Bu mhian leam i 'dhol air a h-aghaidh gu buadhmhor; gach mearachd a ghabhas leasachadh a thoirt as a rathad; gach cuid a's pàirt do'n acafuinn a tha air aimhreit a chàramh; tàirngean ùra 'chur an aite feadhain a tha meirgeach; taobhain ùr a chur 'san aitreabh, an àite na feadhnach tha mosgain; ach cha mhian leam an aitreabh uile a bhristeadh, agus a leagail gu làr. Ath-ùraicheamaid i, ath-leasaicheamaid i; rachamaid air ar n-aghaidh gu laghail, ciallach, anns gach riaghailt a dheanamh, a chum maith agus feumalachd na h-Eaglais a bhuadhaichadh. 'Se Lagh an Toirmeisg (*Veto Law*) a thug an t-òle so nìle mu'n cuairt.

M. Sgoile.—Ach nach aidich thu gu'n robh an lagh sin maith, agus do réir focal Dhé?

Foirbh.—Cha'n fhaic mi féin mòran barantais air a shon ann am focal Dhé, a réir do bharail féin dhe'n fhocal sin; oir cha'n 'eil guth aig neach air bith anns a' chùis ach ceannardan teaghlaich a tha 'gabhaill comanaich. Cha'n 'eil dìog aig duine òg ri ràdh, no sgalach, no seirbhiseach air bith eile; bean no nighean; biodh iad cho

tuigseach, dhiadhaidh, 's a thogras iad. Tha cuid do sgìreachdan sa' Ghàidhealtachd far a' bheil ceithir no còig do mhiltean sluagh, agus gun leth-dusan 'nam measg uile gu léir aig am bì guth ann an cumail a mach ministear, a réir na riaghailt ùir so air am bheil sinn a' labhairt. Ach cha'n i 'cheisd an robh no nach robh e maith, ach an robh e 'nan comas a dheanamh? Cha'n 'eil teagamh idir agam nach h-e maith na h-Eaglais a bha 'nam beachd; ach an robh comas aca, mar eaglais shuidhichte, a dheanamh gun chead iarraidh o na cumhachdan sin a shuidhich i? An robh e a réir a' chùmhanta bha eadar i fèin agus an rìoghachd?

M. Sgoile.—Shaoil iad gu'n robh. Chuir iad an comhairle ris an luchd-lagha a b'airde 'san dùthaich, agus b'i barail na feadhach sin gu'n robh an comas aca; agus an lorg na comhairle 'fhuair iad, chaidh iad air an aghaidh, agus rinn iad an lagh; agus, mar sin, cha'n fheadar a bh'cur iomchoir orra.

Foirbh.—Ach nach d'innis feadhain eile dhoibh nach robh e 'nan comas; nach b'urrainn doibh lagh a dheanamh dheth gun chead na Pàrlamaid? Nach do ghabh dlùth air dara leth na h-Eaglais *protest*, agus nach do thog iad fianuis 'nan aghaidh? Ach cha do chuir sin grabadh orra: chaidh iad air an aghaidh gu dìorrasach, agus shocruidh iad e mar lagh-eaglais, agus a' toirt air a' chléir a bha 'na aghaidh, a dheòin no dh'aindeoin, géilleachdainn da. A chum onoir na feadhach so, biodh e air a ràdh gu'n do ghéill iad da, agus gu'n d'oibrich iad an lagh sin cho togarach riùsan a thug a stigh e, gus an d'thàinig binn a mach 'na aghaidh, agus an d'fhuaras mì-laghail e leis na cùrtean sin aig an robh comas so a dheanamh.

M. Sgoile.—Sin thu! Cha'n fheàrr thusa na càch; a' cur lagh aimsireil na dùthcha osceann lagh spioradail na h-Eaglais; a' deanamh rìghrean an t-saoghail-sa 'nan uachdarain air tigh Chrìosd; a' spionadh a' choroin o cheann Chrìosd, agus 'ga chur air ceann Chésair. Bhristeadh, mar so, air dlighe stéidhichte na h-Eaglais—no, mar their sinn sa' Bheurla, *constitution* na h-Eaglais; agus, 'na lorg sin, cha'n 'eil e 'na comas, o so suas, a dleasnas a chur gu daingionn an gnìomh.

Foirbh.—Nam bitheadh an deicheamh cuid do na tha thusa 'g ràdhainn fìor, cha'n fhuirghinn latha nì's fhaide innte. Innis dhomh c'ait a' bheil dlighe-stéidhich na h-Eaglais, agus gach lagh eile tha 'ga riaghladh, r'a fhaotainn ach anns na h-achdaibh Pàrlamaid sin leis an deachaidh an Eaglais a chur anns a' chor anns a' bheil i nis air a suidheachadh? Feudar a ràdh gur e an t-achd a rinn a' Phàrlamaid sa' bhliadhna 1592 a stéidhich Eaglais na h-Alba. 'Se 'n t-achd sin, mar a theirear sa' Bheurla, *charter* na h-Eaglais. Tha aidmheil a' chreidimh air a ghabhail ris, agus air a dhaingneachadh, 'san achd sin. Tha riaghailt agus dleasannas a cùrtean (Seiseinean, Preisbitirean, Seanaidh, agus Àrd-Chomhairlean) air am mion ainm-eachaidh ann fa leth; agus cumhachd na h-Eaglais, a thaobh smachd-achaidh agus suidheachadh mhinistirean, air an cur a sìos, agus air am mìneachadh. Ghabh an Eaglais an t-achd so gu taingeil; agus a nuas o'n latha sin, fad dà cheud gu leth bliadhna, strìochd an Eaglais do na riaghailtean sin; agus thàinig na h-uile ministear a tha no bha innte, o'n bhliadhna 1592 gus 1834, 'nuair a rinneadh riaghailt an *Veto*, a stigh air an dorus a dh'fhosgail an t-achd sin doibh. Agus fad an dà cheud bliadhna gu leth sin, cha robh comhstri eadar an Eaglais agus an lagh. Dhion an lagh ise 'na sochairbh mar a gheall e, agus thug ise ùmhlachd do'n lagh a réir a' chùmhanta fo'n robh i air a suidheachadh. Bha réite fathast eatorra, nam biodh an Eaglais

air strìochdadh, mar a chomhairlich a ceann-stuic féin, *Dr Chalmers*, dhith, 'nuair a thuig i gu'n deachaidh i am mearachd.

M. Sgoile.—An tugadh tu idir focal do'n Eaglais ann an réiteachadh nan cùisean sin?

Foirbh.—Tha'n lagh a' toirt dhi na h-uile cumhachd ann an riaghladh a gnothuichean spioradail féin; ach far a' bheil achd Pàrlamaid, agus far a' bheil daoine air mhùghadh baralach a thaobh seadh an achd sin, 's iad cùirtean an lagha ambàin is éiginn a' chùis a shocruchadh. 'Sann do chùirtibh-lagha na rìoghachd a bhuineas e gach reachd Pàrlamaid a mhineachadh. Ann an Albainn, buinidh so do àrd-chùirt an t-Seisein. 'Nuair a dh'aontaich an Eaglais a bhli air a suidheachadh fo achdan àraidh Pàrlamaid, bha fios aice gur h-ann do chùirtibh an lagha a bhuineadh e na h-achdan sin a mhineachadh. An uair a ghabh i ris na sochairibh a rinn an lagh a bhuileachadh oirre, bha e mar fhiachaibh oirre, 'san àm cheudna, strìochdadh do'n chùmhnaunta fo'n do cheangail an lagh i.

M. Sgoile.—Innis dhomb, matà, ann ad dhòigh féin, nàdur a' chùmhnaint sin.

Foirbh.—Feuchaidh mi sin, ann an cainnt fir a bha comasach air a dheanamh. “A réir achd a rinn a' Phàrlamaid sa' bhliadhna 1592, agus achd eile a rinneadh ri linn Banrigh Anna, sa' bhliadhna 1712, an uair a bheir *patron* sam bith tairgse pears'-eaglais do sgìreachd, 's a ni e litir-thairgse a nochdadh do'n Phreisbitir, tha e mar fhiachaibh orrasan an sin a *cheasnachadh*; agus ma gheibh iad e làn-oileinichte, is eadar dhoibh a *phòsadh* ris an sgìreachd. Ach tha comas aig a' *phresentee* a chur mu chomhair na Preisbitir; ach feumaidh iad innse c'arson a tha iad a' faotainn coire dha. Ma chì a' Phreisbitir gu bheil cion-fàth air a' chasaid, cha ruig iad a leas, agus cha *chòir* dhoibh, am fear-tairgte a phòsadh: ach ma bhios casaid a' phobuill gun deagh aobhar, is còir do'n Phreisbitir am fear-tairgte chur a stigh. Anns a' bhliadhna 1834, rinn Àrd-Chòimhlithional Eaglais na h-Albann achd ùr a thoirt a mach, air an d'thug iad mar ainm an *Toirmeasg*. 'Se so suim an achd sin, mar dh'innis sinn a cheana. Ma thairgear pears'-eaglais do sgìreachd air bith, agus gum bi a' chuid is mò do chinn-teaghlaichean na sgìreachd 'na aghaidh, gun fhios idir c'arson, cha'n fheud a' Phreisbitir am fear sin a ghabhail air deuchainn, no a shuidheachadh 'san sgìreachd sin. Cha b'fhada 'n déigh so gus an deachaidh deuchainn a chur air an achd ud air beulaobh Cùirt an t-Seisein, an robh no nach robh e laghail. Fhuaras leis a' chùirt sin gu'n robh e mi-laghail; gum b'éiginn do'n chléir am fear a thairgeadh dhoibh leis a' *phatron* a ghabhail air deuchainn; iad 'ga cheasnachadh gu cùl a dhroma; 's ma bha a bheag r'a ràdh 'na aghaidh, iad 'ga rannsachadh mar thogradh iad: ach gu'n robh mar fhiachaibh orra so a dheanamh, leis a' cheart lagh a stéidhich iad mar eaglais. An aghaidh na breith so, thog Àrd-Chomhairle na h-Eaglais a' chùis do Lunnuinn, air beulaobh nan Àrd-Mhorairean; a' cumail a mach gu'n robh a' bhreith mearachdach, agus nach robh còir aig Cùirt an t-Seisein gnothuch idir a ghabhail ri leithid do chùis. Lorgaich na h-Àrd-Mhorairean gach ceum a shiubhail Cùirt an t-Seisein mu'n ghnòthuch; agus dhearbha iad gu'n robh a' bhreith a thug i làn chothromach, agus gu'n robh còir aice air breith a thabhairt mu leithid sin do chùis. Chaidh e, mar so, a chur an céill le àrd-chùirtean na rìoghachd gu'n robh an Toirmeasg mi-laghail, agus gu'n d'rinn e bristeadh air dlighe stéidhich Eaglais na h-Alba, agus gum bu cheannairc do'n Eaglais seasamh 'na

aghaidh. Ach, gu truagh, chuir an Eaglais roimpe gun fheart a thabhairt air breith nan cùrtean, agus eas-ùmhlaichd a thabhairt gu h-aon-sgeulach do'n lagh. 'Sann as a so a dh'èirich a' chomhstri ann an *Auchterarder*, agus ann am Preisbitir Shrath-bhlagaidh, agus gach caindeal 'us drisleach eile anns a' bheil an Eaglais a nis air a càranh.

M. Sgoile.—Agus am bheil thu féin ag ràdh gu'n robh e ceart ann an cùrtean an lagha iarraidh air an Eaglais ministeirean a chur a stigh, sùil mu'n t-sròin, air an t-sluagh anns na sgìreachdan sin, agus càin throm a chur air a' chléir choinnseasaich a dhiùlt so a dheanamh?

Foirbh.—Sin agad a nis mar shiùbhlas a' bhreug o bheul gu beul. Cha dubhairt cùrtean an lagha riamh fathasd ri cléir na h-Albann, gum b'èigin doibh, a dhèidh no dh'aindeoin, aona mhinisteir a bhiodh air a thairgse do sgìreachd le *patron* a chur a stigh thairis air an t-sluagh. Cha'n 'eil fìrinn 'na leithid sin do chainnt.

M. Sgoile.—Breug! Chuala mi iadsan nach 'eil comasach air nì ceàrr no mearachdach a ràdb, ag ràdh so, le m' chluais féin, uair agus uair; agus leugh mi e cuideachd.

Foirbh.—Tha mi ceart shuarach cò thubhairt no sgrìobh e, cha'n 'eil e fìor.

Gobh.—Matà, 's duilich do dhuine bochd aineolach fios a bhì aige ciod a chreideas e; 's duilich dha a' chùis a thuigsinn idir; ged tha mi ag aideachadh gu'n d'thug thu féin, 'Fhoirbhich, mòran soilleireachaidh dhomh an diugh sa' chùis, nam b'urrainn domh a chuimhneachadh.

Foirbh.—Chum cuideachadh leat a chuimhneachadh, feuchaidh mi nis brìgh na cùise 'chur ann an cainnt aithghearr agus shoilleir. Thainig an Eaglais a dh'ionnsuidh na Pàrlamaid, agus thubhairt i riutba, "Suidhichibh sinne mar eaglais stéidhichte ann an Albainn: thugaibh dhuinn beathachadh, agus tighean, agus glhichean; agus teagaisgidh sinne puinc a' chreidimh Chrìosduidh do'n t-sluagh." "Ciod iad na puinc chreidimh a theagaisgeas sibh dhoibh?" ars' a' Phàrlamaid. "Thà, an aidmheil chreidimh a tharruing sinne a mach, agus a chuir sinn mu'r coinneamh o chionn ghoid." "Tha sinn làn toilichte leis an aidmheil sin," ars' a' Phàrlamaid; "teagaisgibh an sluagh do réir sin, agus builichidh sinne oirbh na sochairean tha dhith oirbh. Ach ciamar," ars' iadsan, "a thaghas sibh na ministeirean?" "Bu mhiann leinn leigeil leis an t-sluagh an taghadh," ars' an Eaglais. "Cha'n fheud sin a bhi," ars' an Staid. "Amhairceadh sibhse as déigh am fòghluim mar thogras sibh, ceasnaichibh iad, agus mar chì sibh iomchuidh thugaibh comas searmonachaidh dhoibh 'nur dòigh féin: sin agaibh 'ur dleasnas, agus cha'n 'eil cumbachd 'san tìr is urrainn grabadh a chur oirbh; ach 's éiginn gum bi taghadh a' mhinisteir acasan air a' bheil uallach nan eaglaisean, beathachadh, agus tigh-ean, agus glhìbeachan na cléire. Dhuibhse buinidh e comas searmonachaidh a thoirt doibh; ach dhoibhsan a tha 'gan cumail a suas bithidh comas an taghadh." "Ach," ars' an Eaglais, "am bheil sochair sam bith air a thoirt do mhuinntir na sgìreachd?" "Tha," ars' an Staid; "tha comas aca na h-uile nì chual' iad no chì iad, a smuainticheas iad a bhì an aghaidh an fhìr a thairgear dhoibh, a chàramh mu choinneamh na cléire, agus thugadh iadsan breith anns a' chùis; agus mur còird so ris an t-sluagh, an searmonaiche a thairgear dhoibh, faigheadh iad ministeirean, agus togadh iad eaglaisean dhoibh féin." "Is bargan e," ars' an Eaglais. "Mar sin bitheadh e," ars' an Staid; "tairng-eamaid a mach an cùmhnant." Rinneadh so le achd Pàrlamaid, a sheas a nis còrr agus dà cheud gu leth bliadhna; ach, o chionn naoi bliadhna, smuaintich an Eaglais an cùmhnant so a bhriseadh.

Tamull beag 'na dhéigh sin, fhuair gille òg *presentation*; agus thainig e dh'ionnsuidh na cléire, agus thubhairt e riutha, "Ceasnaichibh mise, a dh'fheuchainn a' bheil mi iomchuidh airson na sgìreachd so 'fhuair mi, mar tha an lagh ag iarraidh oirbh a dheanamh." "Ud, ud! a ghille," ars' a' chléir, "tha'n lagh sin seachad: air falbh leat, agus feuch ciod è barait an t-sluaigh mu d' dhéidhinn." "Cha'n e sin an lagh," ars' esan. "Uisd," ars' iadsan, "cùm do theanga; dean mar dh'iarrar ort, ar neo dùinidh sinne do ghob nach searmonaich thu 'n dà latha-sa." Dh'fhalbh e, agus shearmonaich e 'san sgìreachd; ach bha fear-eiginn eile aig an t-sluaigh 'nam beachd, agus thubhairt iadsan ris, "Air falbh leat!" "C'arson?" ars esan. "Ciod e sin duitse?" ars' iadsan. "Is bochd," ars' esau, "mur h-innsear dhomh c'arson: cha dhìtear am mortair féin gun innseadh c'arson." "Uisd!" ars' iadsan; "air falbh leat, òlaich!" Thug e 'n sin a' chléir air a rithist, agus dh'innis e mar a bha 'chùis. "Ciod," ars' iadsan, "a thubhairt na daoine riut?" "Cha d'thuirt iad olc no maith riumsa, ach dh'iarr iad orm a bhi falbh; ach dhiùlt mi, ag ràdh c'arson." "Mar sin bitheadh e," ars' a' chléir; "air falbh leat, agus cuir do *phresentation* ann ad phòcaid." "Cha'n 'eil comas air," ars' an gille; "ach gu fìrinneach ar leam nach d'fhuair mi ceartas." Chaidh e 'n sin agus dh'innis e do'n *patron* mar thachair—gu'n do dhiùlt a' chléir ceisd a chur air, no a ghabhail air deuchainn, mar tha'n lagh ag àithneadh. "Cha leigear so leò," ars' am *patron*; "is éiginn gn'n ceasnaich iad thu; agus ma tha 'bheag aig an t-sluaigh ri ràdh a'd' aghaidh, is éiginn gu'n innis iad e. Mur seas thu gach ceasnachadh, ni iad ort diùbhal air a shon; ach, a dh'aindeoin an srònaibh, bheir mi orra t'fheuchainn." Chaidh e mu choinneamh na cléire, agus dh'innis e so dhoibh. "Tha thu dalma, a bhalaich," ars' iadsan: "cha mhò oirnn do *patron* agus an lagh na buinneag chàil." "Cha'n 'eil comas air," ars' esan; "ach chìthear ciod a their an lagh." "Ma bheir thu sinne gu lagh," ars' iadsan, "brisidh sinn thu." "Is bochd an gnothuch sin ann an dùthaich shaor, cead a dhiùltadh do neach air bith ceartas iarraidh, 'nuair tha e smuainteachadh gu bheil eucoir 'ga dheanamh air." Le so a ràdh, dh'fhalbh e. Thugadh a' chùis mu choinneamh Breitheamhna na tìre. Fhuaras leis an lagh gu robh am *patron* agus an t-òganach ceart, agus a' chléir am mearachd. "An e sin e?" ars' a' chléir: "ruigidh sinne cùirt is àirde;" agus le so thug iad Lunnainn orra. Leig iad a' chùis mu choinneamh an luchd-lagha is ainmeile air aghaidh an t-saoghail, morairean àrda Shasunn. Chaidh a' chùis a rithist an aghaidh na cléire, le cosdas mòr. "An ceasnaich sibh a nis mi?" ars' an gille. "Cha chuir sinn a stigh gu dìlinn thu," ars' iadsan, "an aghaidh ar coguis." "Cha'n 'eil mise 'g iarraidh oirbh mo chur a stigh," ars' esan; "tha fios again nach 'eil cumhachd air aghaidh an t-saoghail is urrainn a thoirt oirbh sin a dheanamh: ach bheir mi oirbh mo cheasnachadh agus m' fheuchainn; agus mur a dean sibh sin, gn deimhin diolaidh sibh air a shon."—Sin agad dìreach smior na cùis uile; agus a mach á so thainig gach aimlisg a tha nis a' riasladh as a chéile na h-Eaglais agus na dùthcha. Dhiùlt cléir *Auchterarder* géilleachdainn do'n lagh, agus dhìol iad gu trom air a shon. Air an làimh eile, strìochd cléir Shrathbhalgie, agus bhris an Eaglais iad airson ùmhlaichd a thoirt do lagh na rìoghachd.

Gobh.—Matà, air m' fhocal, 's maith a réitich thu a' chùis. Shaoil leam féin gum b'e brìgh na conuspoid uile, có aige, á so a mach, a bhiodh taghadh nam ministeirean—aig na *patrons* mhòra, no aig an t-sluaigh.

Foirbh.—Cha'n iongantach idir leam thu 'ga smuainteachadh sin, oir 'se sin an dòigh a tha iad a' gabhail air daoine 'dhalladh; ach 'nuair a bha a' cho'-ghairm mhòr an là-roimhid an Duneudainn, agus a tharruing iad a mach gach aobhar-ghearain a bh'aca, cha d'thuirt iad uiread agus diog an aghaidh *patronage*; agus cha mhò, anns gach achuinge a chuireadh suas gu Pàrlamaid, a dh'iarr iad gum bitheadh e air a chur a leth-taobh. 'Se an nì a dh'iarr iad, gum biodh iad féin air an cur os-ceann gach lagha, a thaobh gach cùis a theireadh iadsan a bha spioradail.

Gobh.—Na seòid! 'S fhada o na chuala mi "saunt na cléire;" ach, a dh'innse na firinn, 'se'n nì 's cruadalaiche leam féin anns a' chùis uile gu léir, mar tha cùirtean an lagha a' tighinn eadar a' chléir agus an dleasnas a dheanamh a thaobh smachd na h-Eaglais. Tha iad ag ràdh riumsa nach urrainn an Eaglais a nis ministeir a bhristeadh airson misg no mèirle, no airson mi-ghnàthachadh air bith eile; nach 'eil aige ach litir-ghrabaidh fhaotuinn o Chùirt an t-Seisein, sin a chrathadh mu'n sròin, 's an cur gu dùlan.

Foirbh.—Air t'athais. Bu ghnòthuch bochd sin da rìribh, nam biodh e fìor; ach cha'n 'eil an sin ach dòigh eile anns a' bheil na triallaichean briathrach tha 'siubhal na dùtlacha a mealladh dhaoine. Inusidh mi dhuit mar tha sin. Tha cùirt lagha air a suidheachadh ann an Duneudainn, ris a' bheil gach cùis a blùineas do Eaglais na h-Alba an earbsa. 'Se 's ainm do'n chùirt so, Cùirt nan Deachamh, airson eaglaisean a thogail, agus sgìreachdan ùr a dheanamh. 'S ann acasan amhàin a tha comas air sgìreachdan a chur air bonn, agus àite 'thabhairt do mhinistirean nan sgìreachdan ùra sin ann an cùirtibh na h-Eaglais. So an dorus air an d'fhàinig a h-uile ministeir a stigh a chuireadh ris an Eaglais o'n a b'eaglais i; ach o chionn bheagan bhliadhnaichean, smuaintich cuid do'n chléir gu robh an comas so aca féin; agus, anns a' bharail sin, rinn iad, le aon sgrìob de phinn an cléirich féin, dà no trì cheudaibh eaglaisean ùra 'dheanamh 'nan eaglaisean sgìreachd, agus àite 'thoirt do mhinistireibh nan eaglaisean sin 'nan cùirtibh. Thogadh fianuis 'na aghaidh so, no, mar a deirear anns a' Bheurla, *protest* air muin *protest*. Chaidh a' chùis mu choinneamh cùirtibh àrd an lagha, agus fhuaras nach robh comas sam bith aig a' chléir so a dheanamh, no còir air bith acasan a thugadh a stigh air an dòigh mhi-laghail so suidhe no breth a thoirt ann an cùirtean na h-Eaglais. An uair, matà, a tha ministeir air a thoirt mu choinneamh na cléire airson droch ghiùlan air bith, gu bhi air fheuchainn leo, fhuair e litir-ghrabaidh 'nan aghaidh, do bhrìgh gu robh breitheamhna ri suidhe air a' chùis aig nach robh còir air bith a bhi ann. "Suidheadh sibhse," ars' esan, "agus feuchaibh mi, aig a' bheil còir air a dheanamh; ach cha strìochd mi do bhiinn feadhnaich aig nach 'eil." Dìreach mar gum bitheadh tusa air do thabhairt fo choinneamh luchd-ceartais an àite so, agus gu'n robh air na caithrichean maille riu triùir no ceathrar a ghairm iad a stigh o na sràidibh;—thogadh tusa fianuis as an aghaidh, agus theireadh tu riutha, "Tha mi làn-thoilichte strìochdadh do'n luchd-ceartais laghail, ach cha cheaduidh mi dhoibhsan aig nach 'eil còir, breith a thoirt orm sa' chùis; agus ged a bheir iad binn 'am aghaidh, cha toir mi buinneag-chàil orra." Ma chuireas iadsan rompa dol air an aghaidh a dh'aindeoin an rabhaidh so, nì thu dìreach mar a rinn na ministirean sin nach strìochdadh do smachd na cléire. Dh'iarradh tu, agus gheibheadh tu, litir-ghrabaidh o Chùirt an t-Seisein; agus bhiodh tu taingeil gu robh lagh ann a sheasadh do chòraichean, a dh'aindeoin cò theireadh e.

Gobh.—’Sann a cheann gu bheil cùirtean na h-Eaglais air an cur am mearachd, le ministeirean a bhi ’nam measg nach bu chòir a bhi ann, tha e a’ tachairt gu bheil Cùirt an t-Seisein a’ tighinn eadar iad agus smachd na h-Eaglais a chumail suas.

Foirbh.—’Sann dìreach mar tha thu ag ràdh; agus is nàr, peacach an nì do dhaoine ’bhi ’g ràdh gu bheil an lagh a’ dìon droch mhinisteirean o smachd na h-Eaglaise, ’nuair nach ’eil e ach ’gan dlon o bhi air am feuchainn le breitheamhna mi-laghail. An cualas riamh gu’n do chuir cùirtean an lagha grabadh air an Eaglais ann an deanamh gach dleasnas spioradail a thogradh i, a thaobh ministeirean fheuchainn, agus am bristeadh, gus o chionn bheagan bhliadhnaichean, ’nuair a dh’atharraich i féin a lagh gun chead iarraidh no fhaoitinn? An d’fheuchadh grabadh a chur oirre ’nuair a bhris i an duine diadhaidh sin, Maighstir Iain Caimbeul, ministear an Rugha, agus triùir no ceathrar eile ’chuireadh a mach ’san àm sin maille ris? Cha do chuir: cha d’iarr iad litir-ghrabaidh; agus ged a dh’iarradh, cha’n fhaigheadh iad e; oir cha do shuidh duine air bith mar bhreitheamh orra ach iadsan aig an robh comas laghail a bhi ann. Agus thoir so leat mar an ceudna, gu robh ministear àraidh, ann an siorramachd Earraghaidheal, a chaidh fheuchainn anns a’ bhliadhna ’chaidh seachad airson misg. Fhuair a’ *Phresbyter*y ciontach e, agus bhris iad e. Chaidh e ionnsuidh Cùirt an t-Seisein, a dh’fheuchainn am faigheadh e dol as o’n bhàin so; ach cha d’fhuair. Agus c’arson? A chionn nach no shuidh a h-aon do na ministeirean ùra mi-laghail sin sa’ chùirt.—Cha’n ’eil aig an Eaglais ach iadsan a thug i a stigh gu mi-laghail a chur a mach (agus mur dean i féin e, nithear air a son e), agus an sin cumaidh i a smachd a suas gu neo-eisimealach; oir cha’n ’eil cùirt ’san rìoghachd is urrainn a ràdh gur h-olc. An àite bhi ’càineadh an lagha, agus cùirtean an lagha, bu chòir dhuinn a bhi taingeil gu bheil an leithidean ann. ’Sann fo’m fasnadh tha’m bochd ’s ann beartach ’nan suidhe tèarainte ann an seilbh gach sochair a th’aca ’san t-saoghal; agus ma’s e ’s gu’n tig an t-àm anns am feud tigearn uaibhreach, no cléir glòir-mhiannach, breith nan àrd-chùirtean sin a shaltairt fo’n casaibh, ’se sin an latha dubh do Albuinn. An sin, cha bhi teasraiginn ni’s faide againn a thaobh ar beatha, ar maoin, ar saorsainn mar dhaoinibh agus mar chrìosduidhean.

M. Sgoile.—Ach nach aidich thu féin gur mi-iomchuidh an nì do chùirtean-lagha aimsireil ni air bith ’bhi aca r’a dheanamh ri nithe spioradail de sheòrsa air bith?

Foirbh.—Ciod an nì is spioradaile na searmonachadh an t-soisgeil? Ach nach ’eil fios agad gur e dleasnas na Staide, ar neo dleasnas nam feadhnach ris an d’earbadh an lagh a chur an gnìomh, fhaicinn gu bheil cléir Eaglais shuidhichte na h-Alba a’ searmonachadh na fìrinn, mar tha an fìrinn air a cur sìos againn ann an leabhar-aidmheil na h-Eaglaise féin; agus tha mar fhiachaibh air an lagh fhaicinn nach téid iad a null no nall o na teagaisgibh sin.

M. Sgoile.—Cò thug an comas sin doibh? Am faodar a ràdh gu bheil saorsa spioradail aig an Eaglais fhad ’s a tha’n comas sin aca?

Foirbh.—Tha an comas sin aca, ’s air a thoirt doibh ’san aidmheil chreidimh sin ris na chuir an Eaglais a làmh, agus leis na cho-aontaich i; agus cha’n ’eil ministear ’san Eaglais nach do bhòid gum b’i an aidmheil sin ’aidmheil-san; agus ma tha aon neach dhiubh a’ diùltadh a’ chomais sin do’n Staid, no do luchd-riaghlaidh na dùthcha, tha iad a’ dol an aghaidh na h-aidmheil ris an do chuir iad an làmh, agus a bhòidich iad a sheasamh.

M. Sgoile.—Tha sin 'na cainnt làidir; ach faiceamaid ciod tha Aidmheil-Creidimh na h-Eaglais ag ràdh do thaobh so. Ma tha an aidmheil sin a toirt a' chomais sin doibh, agus ma tha an Eaglais an déigh gabhail ris, agus an déigh a bhi air a suidheachadh air a' bhunachar tha an sin air a chur sìos,—gun teagamh air bith, cha'n 'eil e ceart no dligeach dhi a nis cur na aghaidh, no an t-ùmhlaichd fo'n d'fhàinig i a nis a dhiùltadh.

Foirbh.—Sin agad, matà, na tha i a' deanamh. Leugh thusa 'n XXIII. Caib. de'n aidmheil sin, agus chì thu gu bheil làn-chomas aig an lagh gach nì a dheanamh a rinn iad. Tha Leabhar-Aidmheil na h-Eaglais ag ràdh:—“Cha'n fheud cumhachd aimsireil, uachdarain shaoghalta. ('se sin, mar deirear sa' Bheurla, *civil magistrate*), a ghabhail air féin frithealadh an fhocail agus nan sàcramaid, no cumhachd iuchraichean rìoghachd nèimh; ach tha ùghdaras aige, agus 'se a dhleasdanas fhaicinn agus a thoirt fainear, gum bi *aonachd* agus *sith* air an gleidheadh 'sai Eaglais—gum bi firinn Dhé air a ghleidheadh neo-thruaile agus coimhliont—agus gum bi gach toibheum agus saobh-chreidimh, no mearachd, air a chumail fodha—gach uile aingidheachd agus mi-ghnàthachadh ann an aoradh, agus ann an smachd na h-Eaglais, air a bhacail agus air ath-leasachadh—agus uile òrduigh-ean Dhé air an suidheachadh, air an cumail suas, agus air an cleachdadh: agus chum so a dheanamh gu ceart, tha cumhachd aige seanadh-cléire (*synod*) a ghairm, a bhi làthair anns an t-Seanadh, agus aire 'ghabhail gum bi na h-uile nì air a dheanamh innte do réir inntinn Dhé.”—Sin agad briathran Aidmheil a' Chreidimh, a bhòid gach ministear a sheasamh; agus tha e air a ràdh 'na dhéigh sin: “Se dleasdanas an t-sluaigh ùmhlaichd a thabhairt do iarratais laghail an uachdarain shaoghalta—'se sin, na breitheamhna laghail tha os an ceann. Agus cha shaor eadar-dhealachadh haraile, ann an nithibh a bhuineas do chreidimh, neach air bith o'n ùghdaras laghail so; nì mò 'bheil saorsa aig pears-eaglais air bith uaithe.” Chì thu uaithe so, matà, cia dhiùbh tha no nach 'eil cumhachd aig riaghladairean saoghalta.

M. Sgoile.—Tha sin, gun teagamh, a' toirt comas mòr dhoibh.

Foirbh.—Tha; 's ma's urrainn thusa a mhìneachadh dhòmhsa ciamar tha iadsan a chur an làmh ris a sin—a bhòidich gum b'i an aidmheil i—a nis a' breabadh 'na aghaidh—a' càineadh nan uachdaran laghail airson a bhi 'deanamh an dleasannais,—bithidh tu a'd' dhuine tapaidh. Cha d'rinn iad fathast aon nì is urrainnear ainmeachadh taobh a mach do'n chumhachd a thugadh dhoibh leis an Eaglais féin.

M. Sgoile.—Nach 'eil iad a' tighinn eadar a' chléir agus baisteadh, no comhara-comanaich a thoirt do dhuine ach mar chì iadsan ceart? —'se sin ri ràdh, nach feud duine air bith 'tha ministear a' cumail air ais o na h-òrduighibh litir-ghrabaidh fhaotainn o Chùirt an t-Seisein, agus a thoirt air, olc air mhaith, baisteadh no comanach a thoirt da?

Foirbh.—Cò thubhairt sin riut?

M. Sgoile.—Chualà mi e uair a's uair.

Foirbh.—An ath uair a chluinneas tu e, abair ris-san no riùsan a deir e, nach 'eil ann ach an *dubh bhreug*, agus a h-aon do na dòighean air a' bheil iad a' mealladh dhaoine. O chionn mhìos, chaidh duin' àraidh mu choinneamh aon do na morairean-dearga, agus rinn e gearan gu'n robh am ministear fo'n robh e a' suidhe, 'ga chàineadh agus 'ga smàdadh as a' chùbaid, gus na thog e tuaileas 'na aghaidh—mhìll e a dheagh ainm 'san àite—agus, a thuilleadh air so, dhiùlt e baisteadh d'a leanabh, agus comhara-comanaich dha féin; agus dh'iarr e

gu'n tugadh na morairean-dearga ceartas da. Nis, ciod a' bhàin a thug an lagh anns a' chùis so?

M. Sgoile.—Cha chuala mi: innis e.

Foirbh.—Thubhairt an t-Àrd-Bhreitheamh,—“Cha leig siun le ministear no fear eile do chàineadh, tuaileas a thogail a'd' aghaidh, no do dheagh ainm 's do chreideas a mhilleadh. 'S urrainn duinn do dhion o leithid sin do ghiùlan, agus a thoirt air dìol airson na h-eucoir a rinn e air do chòthrom saoghalta. Ach a thaobh baistidh agus comanaich, cha'n urrainn sinn air dhòigh air bith tighinn eadar thu 's do mhinistear agus an Seisein: 's gnothuch spioradail sin gu tur; agus 's éigin duit, mur faigh thu ceartas 'san t-Seisein, dol do chùirt-ean eile na h-Eaglaise; ach cha'n urrainn duinne focal a ràdh sa' chùis.” Sin a' bhàin a thug iad, agus nach robh i ceart?

M. Sgoile.—Gun teagamh, bha; agus tha e 'na dheagh mhìneachadh air a' chùis.

Foirbh.—Creid thusa mise, 'charaid, cha'n 'eil anns an t-saorsa spioradail air a' bheil mòran a nis a' labhairt, agus ag iarraidh fhaotainn do'n Eaglais, ach cead i 'dheanamh mar is àill leatha féin, no mar is àill le seòrsa de dhaoine uaibhreach, féin-ghlòrmhor, tha a' riaghladh na cùise ann an Duneudainn, agus a tha 'toirt air càch an lean-tuinn mar thogras iad. Cha'n fhaigh i gu dillin an cead so. Nam faigheadh, ciod a bhacadh i o shochairan a' phobuill a shaltairt fo 'casan, mar a ta i a' saltairt air gach binn a thugadh o chionn ghoidid a mach 'na h-aghaidh. 'Se a' cheart chomas a bha aig Eaglais na Ròimhe, 'deanamh mar a b'àill leatha féin, a thug a stigh gach mearachd tha innte; agus 'sann fo ainm saorsa spioradail (*spiritual independence*) a thug i am fion o'n luchd-comanaich—a thairg i gach ùrnuigh ann an Laidinn—a thoirmisg i focal Dhé—agus a thoirmisg i do dhaoine barail air bith a bhi aca féin ann an nithibh spioradail, ach mar a cheadaichidh ise dhoibh. Fo ainm saorsa spioradail, agus i 'bhi os-ceann gach lagh ach a lagh féin, thainig gach truailleachd a stigh; agus 'se an aon nàdur tha fathast aig mac an duine; agus tha dòchas againn, agus tha sinn làn-chinnteach, nach tig an latha anns am faigh na daoine sin an dòigh féin, a tha 'g iarraidh cumhachd nach robh riamh aig Eaglais gun droch fheum a dheanamh dheth. Aon uair 's gu bheil an Eaglais ceangailte ris an Staid fo chùmhnaunt, 's éigin di an cùmhnaunt sin a sheasamh; agus cha'n 'eil ach amaid-eachd dhi a bhi 'labhairt mu làn-shaorsa a toil féin a dheanamh ni's faide, ni's mò na dh'fheudas bean a tha pòsda bhi 'labhairt mu a toil féin a dheanamh anns gach nì, mar nach biodh i fo chùmhnaunt-pòsaidh idir. Tilgeadh an Eaglais dhith an lagh a tha 'ga ceangal, agus gach sochair a tha aice 'na lorg, agus an sin feudaidd i 'bhi cho saor 's a thogras i.

M. Sgoile.—Cha chreid mi nach deanadh tusa 's do sheòrsa nì air bith a dh'iarraidh cumhachdan an t-saoghail-s' ort; seadh, ged a robh e 'n aghaidh focal Dhé.

Foirbh.—Uist! na labhair mar sin riumsa! Tha dòchas agam nach 'eil neach 'san Eaglais, no ann an co-chomunn maille rithe, nach fuilingeadh geur-leanmhuinn, agus bochduinn, agus gach olc, mu'n strìochdadh iad a dh'aona chùirt air thalamh a dh'iarraidh orra a bheag a dheanamh an aghaidh focail Dhé.

M. Sgoile.—Agus ciod a dheanadh tu nan iarraidh na cùirtean so ort nì air bith a dheanamh mar phears'-eaglais, a bha ann ad bheachd-sa an aghaidh focail Dhé?

Foirbh.—Dh'fhàgann an Eaglais—chuidhtichinn i gu buileach—

rachainn air m' aghaidh, agus theirinn, "Tha mi air faotainn a mach gu'n d'rinn mi droch bhargan: fàgaidh mi an Eaglais shuidhichte, agus b'f'dh mi ann am *Voluntary*; 'se sin, leanaidh mi iadsan nach 'eil fo ghealladh air bith—is urrainn lagh ùr a dheanamh 'nuair is àill leo; oir tha iomadh nì is urrainn eaglais a tha air a làimh féin a dheanamh, nach urrainn eaglais stéidhichte no shuidhichte."

M. Sgoile.—Dearbh sin, ma's urrainn duit.

Foirbh.—'Bheil comas aig an Eaglais shuidhichte aona phong do dh'aidmheil a creidimh atharrachadh? A' bheil comas aice taghadh nam ministeirean a thoirt do chinn theaghlaichean, no do luchd-comanaich? 'Bheil comas aig ministeirean an *stipend* a tharruing, agus searmonachadh far an togair iad, no mar a thogras iad? Có ach burraidh a b'urrainn sin a smuainteachadh? 'Se nì tha dh'ith orra, am beathachadh agus gach sochair eile bhi aca, agus cead deanamh mar is àill leo.

M. Sgoile.—Ach cha'n 'eil iad a' dol 'ga dheanamh. Tha na daoine maith ri dol a mach: tha iad ri dealachadh ris gach nì tha aca air uachdar an t-saoghail—geur-leanmhuinn a sheasamh, ged a b'ann gu bàs.

Foirbh.—Geur-leanmhuinn! Seadh, seadh! 'S maith tha fios aca gu'n deachaidh làithean na geur-leanmhuinn seachad. Cha chuirear làmh orra. Cha ruig iad a leas dìomhaireachd nam beann iarraidh, agus àite-fasgaidh am measg chreag; feudaidd iad searmonachadh mar rinn iad riamh. Cha chuirear làmh air ròinean 'nan ceann, mur dean iad féin nì-eigin chum corruich an lagha 'dhùsgadh 'nan aghaidh. Có tha 'deanamh geur-leanmhuinn air na *Dissenters*? Cha'n 'eil duine beò; agus bithidh iadsan co saor thèaruinte riùsan, ma bhios iad co ciùin shìobhalta, agus co ùmhail do reachdan na dùthcha. Ach cha'n 'eil dùil agam gu'n téid an cùig ceud a mach fathast.

M. Sgoile.—Gun teagamh air bith, théid. Nach dubhairt iad, nan diùltadh a' Phàrlamaid dhoibh na dh'iarr iad, nach fuirgheadh iad latha na b'fhaide? Cha dhaoine iad a bhriseas am focal.

Foirbh.—Air t'athais a nis. Nach d'innis a' Phàrlamaid dhoibh, cho pongail 's is urrainn cainnt a chur an céill, nach faigh iad na tha iad ag iarraidh, agus nach 'eil maith dhoibh a bhi 'smuaineachadh air? Chual iad so o chionn iomadh là a nis, agus c'arson nach 'eil iad a' dol a mach? Có tha 'gam bacadhail? Ciod a bhùirich 's a' gbleadhraich, 's an odhail a th'air an aire? Nach 'eil an saoghal fada farsuing fo'n ceann? Am bi iad ach mar tha iomad ministeir eile cho maith riùsan? Am bi iad ach mar tha na ministeirean Gàidhealach a tha 'sna bailte-mòra, mar a tha Mr Ròse agus Dr Mac-Leòid, a dh'fhàg sgìreachdan, agus a thilg iad féin air càirdeas agus còmhnaidh an t-sluaigh. Shaoileadh neach, leis a' ghearan mhòr a tha iad a' deanamh, gu'n robhar brath am feannadh. Ge bu duilich leamsa an ceathramh cuid diubh dhol a mach, b'fheàrr leam gu mòr iad a dh'fhalbh a dh'aona bheum na bhi 'fuireach mar a tha iad, a' tolladh 's a' hùrachadh fo bhallachan na h-Eaglais, a bhòid iad a sheasamh; agus gu dàna, dalma, ag ràdh, nach 'eil dìchioll is urrainn iad a chleachdadh nach dean iad chum làrach lòm a dheanamh dhi 'nuair dh'fhàgas iad féin i.

M. Sgoile.—Coma ciamar tha sin, tha na daoine maith a' toirt dearbhadh làidir air an tréibhdhireas, a tha air an àm so a' toirt iad féin 's an teaghlaichean gu bochduinn.

Foirbh.—Bochduinn! Leig leò. Nach faic thu cho dian 's a tha iad a' cruinneachadh airgid air feadh na dùthcha? Cha'n 'eil iad a'



dol seachad air dorus a' bhothain is isle. Gabhaidh iad an sgillinn ruadh o'n bhantraich; 's an còta-bàn, ma thairgear dhoibh e, o'n diol-deirce. 'Se airgid l' airgid l' a nis an glaoth. Tha ciste-mhòr an ionmhais ann an Duneudainn 'ga lìonadh a nis leis a' chis a tha 'chléir so nis a togail; agus as an sporan choitchiont so tha iad ri ceud sa' bhliadhna 'thoirt do gach aon a thig a mach, a bharrachd air dara leth na choisneas e air a làimh féin. Ach ged tha iad a' togail an airgid so gu furasda air an àm, 's mì tha cinnteach gum bi iad air am mealladh ann an ùine ghoirid. Do na h-uile amaideachd a dh'fheuch daoine riamh, 'si n' t-aon is neònaiche, ann am bharrail-sa, a smuainteachadh gu faod na Gàidheil bhochda mòran a thoirt uapa, anns a' chùis so. Ach cha'n e an t-suim uile gu léir a tha iad a' togail air a' bheil mi 'gearan, ach an dòigh a tha iad a' gabhail, agus a' chainnt thoibheumach a tha iad a' cleachdadh.

M. Sgoile.—Na toir thusa feairt air mòran do na chluinneas tu.

Foirbh.—Cha'n 'eil mise 'cur as an leith ach na tha fios agam tha ceart. Am feud thu àicheadh nach 'eil ainm àrd an t-Slànuighir aca 'nam beul air gach àm? 'Si an inntinn féin, ma's fìor, 'inntinn-sa; 'se'n iarratas féin iarratas an Tighearna; agus a h-uile aon aig a' bheil a' mhisneach cur 'nan aghaidh, nach 'eil iad 'gan smàdadh mar nach b'airidh iad a bhi air am faotainn ann an comunn nan Crìosduidhnean? Ciod a' chainnt a chleachd cuid diubh so, bho chionn ghoirid, ann an labhairt ri muinntir Airdghobhar a's Lochabar? "Ròghnaichibh," ars' iadsan, "an diugh, eadar Mac-'ic-Eòbhain agus Crìosd!"—agus, ann an àit' eile, "eadar Lochiall 's an Slànuighear!" An robh a' chainnt sin freagarach a bhi air a cleachdadh ann an labhairt ri Crìosduidhnean tuigseach, a bha 'nan tuath a' suidhe fo na tighearnan measail sin? So giùlan a tha nàrach r'a chluinntinn; agus mur bitheadh muinntir na dùthcha sin ciallach, tairis, òrdughail, bbiodh iad air am brosnuchadh gu ar-a-mach an aghaidh an uachdarain shaogh-alta, nach feudadh gun bhochduinn a tharruing a nuas air an cinn féin. Mo nàire!—a' togail airgid o na Gàidheil bhochda, agus gun aig cuid diubh na chuireas eudach air an druim; agus a bha, o chionn bheagan bhliadhnaichean, a' bàsachadh le gort, 'nuair nach deachaidh na ceart mhinistirean so fad an lùdaig air an son. Ach a nis, "Thugaibh dhuinn! thugaibh dhuinn!"—sin an glaoth a ta Mactalla a' freagairt o gach craig a's càrn. Ach ge dona so, 'si 'chainnt a tha iad a' cleachdadh a' chuid is brònaiche. Cha'n ann idir air an son féin, ma's fìor, a tha iad 'ga iarraidh, ach airson Chrìosd. Coma leam a leithid so! Cha'n abair mi diog tuille mu dhéidhinn.

M. Sgoile.—Ach nach sgainnealach an nì nach 'eil a' Phàrlamaid a' socruchadh na chùise? C'arson nach 'eil iad a' toirt a stigh achd ùr, a chum gach cùis a réiteachadh? Nach bu ghmothuch soirbh dhoibh so a dheanamh?

Foirbh.—Nach d'fheuch iad sin uair a's uair? ach cha luaithe bha a' chùis an iompais a bhi air a réiteachadh, na tha a' bhuidhionn sin ann an Duneudainn, a ta os-ceann a' ghmothuich so, a' tarruing air an ais; agus mar is mò a thairgear dhoibh, 'sann is mò a dh'iarraas iad. Nach d'fheuch Morair Abercadhain a' chùis a shoocruchadh? agus có a b'àirde 'nam barail na esan, fad ùine mhòr? Mhol iad e le gach cainnt bhrosgulach a b'urrainn daoine a chleachdadh; ach smuaintich iad gu faodadh iad barrachd fhaotainn na thug 'an' t-achd aige-san doibh. Thainig an sin an duine diadhaidh, Sir Deòrsa Sinclair, 'san eadraiginn. Dh'fheuch esan tuilleadh fhaotainn na thug am fear eile dhoibh. Bha coinneamh aige riutha fichead agus fichead uair. Có

an sin a b'airde cliù na esan? Chòird iad mu'n chùis. Tharruing iad a mach leasachadh, a chuir iad ri achd Morair Aberaidhein. Mhol iad Sir Deòrsa chum nan speuraibh. Chuir iad suas do Lunnuinn e, chum an t-achd so fhaotainn. Chuir iad *Dr Candlish* 'na dhéigh. Thairg an ceann-stuic sin an socruchadh so a ghabhail. Na dì-chuimhnichibh so. Seadh, thairg esan, agus iadsan a chuir a suas e, an socruchadh so a ghabhail; agus thubhairt luchd-comhairle na rìoghachd, "Gbeibh sibh e." Bha a' chùis a nis, do réir gach coslais, làn shuidhichte; ach ciod a' thubhairt *Candlish*? "Gabhaidh sinn an socruchadh so, ma gheibh sinn air a' cheart àms' e, agus mu'n éirich a' Phàrlamaid; ach ma chuirear dàil latha ann, tha sinn réidh 's e." Dh'innis iad dha nach robh e comasach achd ùr a dheanamh mu'n éireadh a' Phàrlamaid—gu'n deachaidh an latha seachad anns am b'urrainnear achd ùr a thoirt a stigh; "ach co luath 's a chruinnicheas sinn a rithist, geallaidh sinn gu faigh an Eaglais na tha i nis toileach a ghabhail. Ma tha'n socruchadh maith a nis," ars' iadsan, "nach bi e a cheart cho maith trì mìosan 'na dhéigh so?" Ach coma, cha ghabhadh esan so. Phill e air a shàil, agus chaidh e dhachaidh do Dhuneudainn. A nis, tha'n lagh so a thairg a' bhuidhioun sin do'n chléir a ghabhail, a tha nis a' smàdadh na Pàrlamaid,—tha a' cheart lagh fhathast 'nan tairgse, co luath 's a deir an Eaglais gu'n gabh i e.

M. Sgoile.—Tha eagla orm féin, gus an téid Sir Raibeart Peel agus na *Tories* a mach, nach faigh iad e.

Fuirbh.—Ciod a rinn càch 'nuair a bha iad a stigh? Cha do thairg iadsan uiread agus lagh idir a dheanamh. 'Si 'chuid is duilghe dhoibhsan a tha air ceann na h-ùpraid so, gu bheil na h-uile buidhionn 'nan aghaidh—cùirtean àrd an lagha ann an Albuinn, agus cùirtean àrd an lagha 'n Sasunn—Tigh a' Chumanta anns a' Phàrlamaid, agus Tigh nan Morairean; agus cha'n 'eil os-ceann leth-dusan, ma tha sin féin ann, anns a' Phàrlamaid uile, a dhùraiceadh a thoirt doibh na tha iad ag iarraidh—'se sin, an toil féin a leantuinn anns gach cùis a thogras iadsan a ràdh a tha spioradail, agus an cur os-ceann gach lagha. Cia mòr an amaideachd dhoibh, matà, a bhi 'comhstri airson comas nach robh riamh aig Eaglais na h-Alba, no aig eaglais stéidhichte eile, 's nach bìl

M. Sgoile.—Tha mi 'faicinn nach tig thusa mach aisde, a dh'aona chuid.

Foirbh.—Do réir aona bharail is urrainn dòmhsa air an àm àrach, gu dearbh cha tig. Cha'n fhàg mi mo shean Eaglais mhàthaireil gus am faic mi ciod an seòrsa 'thig 'na h-àite. Ma dh'atharraicheas mi mo bharail, atharraichidh mi mo ghiùlan. Tha dòchas agam gu bheil coguis agam co maith riùsan a ta cho féin-spéiseil, agus a ta 'deanamh na h-uiread thàir air barailean dhaoin' eile. Da rìribh, cha'n e'n fhaoineachd a bheireadh ormsa dealachadh ri paillliunaibh an Tighearna, a bhuilich air dùthaich mo chridhe 's mo ghràidh gach sochair spioradail a bh'aca riamh, gu saor, gun airgiod a's gun luach. 'S gràdhach le m' anam Eaglais na h-Alba, agus cha'n fhàg mi i;—

"Oir t'òglach tha ag gabhail tlachd

D'a chlachaibh sud gach uair;

Tha deagh thoil aig do sheirbhiseach

D'a luathre is d'a h-ùir."

Rugadh mi innte; agus, glòir Dhàsan a thug mu'n cuairt e (cha cheil mi a ghràs), bha mi air mo bbreith as ùr innte. Rugadh mo phàisdean lurach innte; bhaisteadh iad innte; thog iad maille rium fonn nan Salm 's nan Laoidhean milis innte; agus tha cuid diubh 'nan sìneadh

dlùth dhi, fo'n fhòid. Cha'n fhàg mi i. 'S minic a bha mi air mo neartachadh le a h-òrduighnibh prìseil: cha sgar mi mi féin uaipe; 's nar leigeadh Dia gum brosnuichinn feadhain eile chum sin a dheanamh. Fhad 's a tha Crìosd air a shearmonachadh gu dìleas taobh a stigh d'a ballachan, fuirghidh mi innte; agus cleachdaidh mi na h-uile dìchioll a tha 'm chomas a chum a h-ath-leasachadh a thoirt mu'n cuairt, agus a riaghailtean ath-ùrachadh, fhad 's a tha sin feumail agus comasach a dheanamh. Fhad 's is urrainn na seana ghluinean so agamsa lùbadh aig caithir-gràis, no mo chridhe 's mo shùil a thogail gu nèamh, guidhidh mi gum beannaicheadh Dia i. Seadh, togaiddh mi an ùrnuigh ann an cainnt Rìgh Daibhidh:—

Slor ghuidhibh do Ierusalem

Sìth shàimh is sonas mòr:

A' mhuinnir sin le'n ionmhuinn thu,

Soirbheicheadh iad gu leòr.

An taobh a stigh do d' bhallaibh féin

Biodh sìth is sonas maith;

Deagh-shoirbheas fòs gu robh gu bràth

A'd lùchairt àrd a stigh.

Air sgà mo bhràithrean 's luchd mo ghaoil,

Dhuit guidheam sìth do ghnàth;

Air sgà tigh naomh ar Tighearn Dia,

Iarram do leas gu bràth.

A chum a nochdadh gu soilleir do dhaoineibh tùrail gu'n do bhris na ministèir-ean taobhach am bòidean òrduchaidh, chuireadh an sò sìos na bòidean sin a dh'fheum gach fear dhiubh a ghabhail air féin mu'n d'thugadh dha cead searmonachaidh, no mu'n d'fhuair e sgìrteachd,—a réir Achd Eaglaise, 1711.

“Tha mise 'an so ag aideachadh, gu bheil mi gu fìrinneach a' gabhail ri, agus a' creidsinn, mar fhirinnibh Dhia, gach uile theagasg a tha air a chur sìos ann an Leabhar-Aidmheil a' Chreidimh ris an d'abtaich Ard-Choi'thionat Eaglais na h-Albann roimhe so, agus a dhaingnicheadh leis an *Lagh* sa' bhliadhna 1690, agus a chaidh gu minic, o'n àm sin, a cho-dhaingneachadh le achd Pàrlamaid; agus tha mi 'gabhail ris na teagasgaibh ud mar aidmheil mo chreidimh-sa. Agus, mar an ceudna, tha mi ag aontachadh le *fìor-ghloine* an aoraidh a ta nis air òrduchadh agus 'ga chleachdadh anns an Eaglais so, agus leis an Riaghlachas Sheanairail (no Phreisbitireil) a ta nis gu sona air a stéidheachadh innte; agus tha mi 'gabhail ris gu bheil an teagasg, an t-aoradh, agus an riaghlachas-eaglais ud, suidhichte air focal Dhia, agus ann an co-chòrdadh ris. Agus tha mi a' gealltuinn (tre ghràs Dhia) gu'n dean mi, gu daingeann bunailteach, dlùth-leantuinir riu; agus, ann am inbhe féin, gu'n toir mi a h-uile oidheirp 'nam chomas air teagasg, air aoradh, air smachd, agus air riaghlachas ud na h-Eaglais a chomhuadh, a chumail suas, agus a dhìon; agus, 'nam chleachdadh, gu'n dean mi mi-féin a chumadh ris an aoradh ud, agus gu'n strìochd mi mi-féin do'n smachd agus do'n riaghlachas ud, agus nach toir mi oidheirp gu bràth (càd no dìreach) air dochair no beul-sìos a dheanamh orra. Agus tha mi a' gealltuinn nach lean mi cuman no cleachdaannan *roinneach* (no taobhach) o'n Eaglais mar tha i nise stéidhichte, a' dìoltadh agus a' cur cùil ris gach uile theagasg, beachd, agus barail a ta neo-sheasmhach ri, no ann an naimhdeas ri teagasg, ri aoradh, ri smachd, no ri riaghlachas na h-Eaglais ud.”

G L A S G O W :

J. & P. CAMPBELL, 24, GLASSFORD STREET.

MDCCCXLIII.

Edward Khull, Printer to the University, Dunlop Street.